Colecția „Interval“

VASILE GH. BAGHIU

PRIZONIER ÎN U.R.S.S.

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
2012

Vasile Gh. Baghiu

PRIZONIER ÎN U.R.S.S.

– ediţia a doua –

Editor: Romulus Rusan

Fundaţia Academia Civică

2012

Colecţia „Interval"
nr. 3

Coperta 1: Vasile Gh. Baghiu, portret
Coperta 4: Familia Baghiu
Fotografiile provin din arhiva familiei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BAGHIU, VASILE
Prizonier în U.R.S.S. / Vasile Gh. Baghiu ; ed.: Romulus
Rusan. - Ed. a 2-a. - Bucureşti : Editura Fundaţiei Academia
Civică, 2012
ISBN 978-973-8214-71-2

I. Rusan, Romulus (ed.)

821.135.1-94
343.8(47)(0:82-94)

Carte editată de Centrul Internaţional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Sighet - F.A.C.

© Copyright: Fundaţia Academia Civică, 2012

Cuvântul editorului

După 22 de ani de la prima ediţie – sonoră – la emisiunea „*Cartea pe unde*" a „*Europei Libere*" şi după 14 ani de la prima ediţie – tipografică – la editura „*Axa*" din Botoşani, cartea de memorii a fostului prizonier îşi păstrează limpezimea şi actualitatea, deşi i s-au adăugat între timp numeroase jurnale şi memorii pe aceeaşi temă.

Din păcate, documentele oficiale sunt încă sărace şi nici nu se ştie câte au existat. După 23 august 1944, în contextul haotic din cele 18 zile de până la semnarea la Moscova a Convenţiei de Armistiţiu, peste 150.000 militari au fost luaţi prizonieri şi duşi la muncă în Uniunea Sovietică, în loc să fie transferaţi pe frontul de Vest, unde trupele germano-maghiare făcuseră primele breşe. Din mărturii oficiale şi orale se poate şti însă, în paralel, că nenumăraţi militari români s-au sustras acestei soarte, luând legătura pe căi ocolite cu garnizoanele lor, reintegrându-se armatei române şi continuând lupta pe fronturile din Transil-

vania de Nord, Cehoslovacia, Ungaria şi Austria.

Soarta celor 150.000 militari luaţi prizonieri în intervalul 23 august-13 septembrie 1944 este tema zguduitoare a acestei cărţi. Ei au fost sechestraţi de fostul inamic după încetarea stării de război şi după ce aceştia îi deveniseră de fapt aliaţi, abuz care încalcă toate normele războiului şi care contrazice orice cutumă internaţională. Cea mai eclatantă dovadă, în această privinţă, este fragmentul (pe care îl reproducem pe coperta a IV-a) din Memoriul la Scrisoarea trimisă, la 24 ianuarie 1945, de către regele Mihai I preşedintelui Statelor Unite Franklin Delano Roosevelt.

Ceea ce părea în acel moment o piraterie provizorie, cauzată de dezordinea războiului, s-a dovedit de-a lungul anilor următori abia începutul unui permanent şir de fărădelegi arbitrare şi sistematice, care au ţinut prizonieră o întreagă ţară aproape jumătate de secol.

Cartea soldatului Vasile Gh. Baghiu este, în cronologia acelei perioade, una din mărturiile gulagului incipient, care se apropia de România.

Romulus Rusan

octombrie 2012

Prefaţă la prima ediţie

Vasile Gh. Baghiu, autorul acestei cărţi, nu este, după cum cititorul va observa – aceeaşi persoană cu talentatul poet Vasile Baghiu; este tatăl acestuia, mort prematur, în 1974, în condiţii învăluite în mister, după ce făcuse doi ani de front şi şapte ani de prizonierat în U.R.S.S.. Manuscrisul cărţii care descrie această odisee a fost păstrat de familie, iar după 1990 a fost dat de tânărul Baghiu la diferite reviste, posturi de radio şi edituri, în lăudabila dorinţă de a-l face cât mai cunoscut marelui public. „Europa Liberă" a transmis textul, aproape integral, la emisiunea săptămânală „Cartea pe unde"; revista „Memoria" a publicat de asemenea ample fragmente; iar acum, la Editura „Axa", apare textul aproape integral, încununându-se editorial aventura cunoaşterii acestui original autor de memorii, insolit ca prezenţă şi stil în a doua jumătate a secolului douăzeci.

Vasile Gh. Baghiu s-a născut într-o comună din judeţul Neamţ – Mastacăn, azi Borleşti – la 1 aprilie 1922. La 21 de ani ajunge pe front, dar, înainte de a participa la o bătălie adevărată, este luat prizonier, chiar în ziua de 23

august 1944. Urmează calvarul lagărelor sovietice de prizonieri, din care se eliberează abia în anul 1951. La înapoierea în sat, află că ambii părinţi îi muriseră, într-o singură noapte, de tifos exantematic. Casa este ruinată, grădina plină de bălării. Reia totul de la capăt, cu tenacitatea dintotdeauna a ţăranului. Refuză să lucreze la primărie, unde i se oferise un post de copist, pentru că, în acele vremuri, primăria însemna cotele, colectivizarea, prigoana împotriva ţăranilor. Preferă să muncească pe şantiere, prin păduri şi la margini de oraşe, amestecat în acea masă de oameni simpli care fugea, cât putea, de înregimentarea în mutilanta lume a socialismului de tip sovietic.

Omul care devenise cap de familie şi creştea patru copii şi-a găsit timp şi pentru scris, socotind că este o datorie să descrie infernul prin care a trecut în prizonierat. Rezultatul este această carte – un amestec înălţător de absurd al faptelor şi de puritate a modului de narare. Vasile Gh. Baghiu, cu cele numaişapte clase de învăţătură, este un povestitor înăscut, care aminteşte, uneori, prin francheţe, umor şi simplicitate pe Ion Creangă, iar alteori, prin descrierea meandrelor detenţiei, pe autorii realişti ai memorialisticii concentraţionare. Cartea a scris-o în răga-

zurile lucrului, cu un curaj remarcabil pentru perioada anilor 50, când ar fi putut să fie condamnat din cauza ei la ani de închisoare.

Calităţile acestui prozator ingenuu sunt comunicativitatea, lipsa de teamă, de prejudecăţi, ca şi o inocenţă creştină care îl ţine departe de ură şi de părtinire. Faptele relatate sunt păstrate în clipa căreia îi aparţin şi, astfel, cititorul care cunoaşte ansamblul le poate folosi ca pe nişte documente sigure.

Este interesant cum Vasile Gh. Baghiu narează anumite momente fără să ştie – sau fără să spună – că ele erau efectul unor evenimente istorice. Ceea ce i se întâmplă în ziua de 24 august 1944 (în chiar ziua întrunirii la Moscova a Convenţiei de armistiţiu), sau şi mai târziu, - în urma diverselor întâlniri şi reacţii din Comisia Aliată de Control de la Bucureşti, în legătură cu soarta prizonierilor – este relatat fără conştiinţa contextului, încât scriitorul-personaj apare încărcat cu o imensă bună-credinţă şi naivitate, ca o fiinţă – dintre milioane – care-şi urmează destinul senin, fără crâcnire, şi tocmai de aceea demnă şi chiar măreaţă. În acelaşi timp, autorul păstrează în relatare o ignorare a viitorului, ceea ce dă faptelor

sale nu numai veridicitate, ci şi *suspense*.

Să citim, deci, cartea acestui martor al istoriei cu sentimentul curat cu care a fost scrisă. Să-i mulţumim poetului Vasile Baghiu pentru dragostea şi abnegaţia cu care s-a luptat pentru ca opera tatălui său (pe atunci mai tânăr decât el, acum), să fie cunoscută de cei care nu se născuseră atunci sau tăceau. Densele pagini de viaţă ingenuă şi înrourată sunt un document remarcabil, de care istoricii vor trebui să ţină seamă, iar cititorii să se pătrundă, cu credinţă şi luciditate.

Romulus RUSAN

2008

Postfață la prima ediție

Tatăl meu, Vasile Gh. Baghiu, a început să-și scrie memoriile din lagărele sovietice în anul ce a urmat imediat întoarcerii sale acasă, 1952. Mai întâi cu cerneală, dar și cu creionul, pe un caiet de hârtie ieftină, fapt care a ușurat lucrarea timpului și l-a făcut aprape friabil și în mare parte indescifrabil, apoi, reluînd, copiind pe un alt caiet cu coperți mai groase și hârtie mai bună, numai cu cerneală, continuînd în anii următori și pe câteva foi pe ambele fețe. Manuscrisul se termină cam brusc, ceea ce mă face să cred că finalul s-a pierdut.

Am făcut aceste precizări din considerente lesne de înțeles, având de a face cu un document autentic, pe care de la moartea tatălui meu, survenită „accidental" în 1974, îl păstrez cu sfințenie, după ce l-am recuperat de prin sat, unde circula într-un fel de samizdat restrâns, cu ecou familial infuzat de nostalgie, bunăvoință și amabilitate. În tot acest timp a fost citit și de câțiva prieteni, printre care și scriitori, iar din 1990 a trecut prin mâinile câtorva editori și redactori importanți care l-au respins pe motiv că „literatura

lagărelor şi închisorilor nu mai are căutare" (!). Alţi scriitori, de bunăcredinţă şi având sentimentul datoriei, Romulus Rusan şi Banu Rădulescu, l-au dat publicităţii aproape în întregime, pentru ca acum, graţie poetului Gellu Dorian, „Editura Axa" să îl ofere cititorului sub forma unei cărţi. Acestor oameni deosebiţi le aduc şi aici mulţumirile mele.

Am dactilografiat cele două caiete, păstrând topica, dar intervenind acolo unde punctuaţia se impunea şi unde gramatical era nevoie de mici corecturi. Cititorul va observa la un moment dat, pe parcursul lecturii, repetarea unei scene din mină cu un neamţ pe nume Baumainţ, în locuri şi perioade diferite. Cred că explicaţia acestei „neconcordanţe" poate fi pusă pe seama faptului că tatăl meu a scris cartea în câţiva ani, cu pauze lungi impuse de natura lucrului pe şantiere sau la exploatările forestiere, în deplasări.

Practic, avem de a face cu o carte scrisă din imboldul şi prin puterea memoriei, o memorie dăruită unei posterităţi, unui cititor căruia autorul chiar i se adresează, dezvăluind o adevărată conştiinţă de scriitor la acest om care făcuse numai şapte ani de şcoală. Valoarea literară rezidă în ingenuitatea perspectivei narative, în limpezimea sti-

lului şi, fireşte, în grozăvia celor descrise. Aş îndrăzni să spun, cu toată subiectivitatea care mi s-ar putea reproşa, că Vasile Gh. Baghiu este, în cadrul literaturii memorialistice, un caz singular pentru a doua jumătate a secolului douăzeci: (1) prin faptul că a scris aceste memorii în plină perioadă stalinistă, fiind deci literatură de sertar autentică, (2) prin condiţia lui de ţăran scriitor, când majoritatea scrierilor genului aparţine intelectualilor, şi (3) prin capacitatea sa remarcabilă de a-şi depăşi, prin scris, situaţia de anonimat în care se afla toată acea masă de oameni nefericiţi, care trecuse prin calvar şi care se întorsese din lagărele sovietice într-un alt lagăr, cum devenise între timp România.

Pe tatăl meu l-am cunoscut foarte puţin, pentru că a murit în anul în care eu împlineam opt ani. Îmi stăruie în minte câteva imagini, mirosul pufoaicei lui de muncitor în construcţii şi nu pot uita noaptea în care a fost adus în sicriu cu un camion care a claxonat pe drumul satului. A fost un şoc pe care îl resimt şi acum. Am moştenit de la el pasiunea pentru literatură şi talentul. Manuscrisele lui, pe care le-am purtat pe oriunde m-a dus viaţa, mi-au fost reper şi imbold în aspiraţia mea către condiţia de scriitor. Pot

spune că simţul dreptăţii care străbate întreg manuscrisul, compasiunea, ironia tandră şi intransigenţa morală mă obligă. Sper să mă ajute Dumnezeu să fiu la înălţimea vieţii tatălui meu care, dincolo de moarte, miraculos, prin cartea sa, îmi oferă un sprijin atât de puternic. Viaţa-i chinuită, curmată brusc de un accident ciudat (oamenii îmi spun că „prea povestea peste tot"), devine, prin toată suferinţa, dar şi prin aventura memoriilor de faţă, un destin edificator pentru întreaga perioadă comunistă.

Vasile BAGHIU

2008

Trist este omul ce rătăceşte departe de patria lui.

Viaţa lui este lipsită de fericire ca a unui copil fără mamă. De multe ori am plâns cu lacrimi momentele în care mi-am adus aminte de frumoasele privelişti din patria mea. Cărăruile satului meu drag, căsuţa cu ograda însorită şi pomii bătrâni de ani... Le vedeam în visul de noapte care mă făcea fericit. Patria scumpă este leagănul în care atunci când eşti micuţ adormi, dulce legănat de mama sau sora ta când vrei să plângi. De multe ori am plâns şi eu, dar leagănul era departe, mama şi sora lipseau de mult, aşa că nu mai eram legănat şi încântat cu somnul dulce, ci eram zbuciumat de gânduri ca o barcă de furtună.

Aceasta este viaţa departe de patrie. Nimeni din oameni nu poate măsura suferinţa unuia înstrăinat departe de ai lui. Şi nimenea nu poate cântări fericirea unuia reîntors iarăşi în patria lui, în leagănul unde s-a născut. Mulţi din străini şi-au găsit fericirea în patria noastră, d-apoi cei ce s-au născut în ea nu o pot uita. Patria noastră

scumpă are o frumuseţe nebună, are o atracţie fără sfârşit. Munţii, dealurile, văile frumoase ale patriei noastre te încântă şi te fac să fii fericit. Mult e frumos a spune despre patria ta. Primăvara cînd melugurile înveselesc orice copil, când păsările cerului cântă în văzduh şi printre ramuri, când viorelele înalbăstresc coastele pădurii, cucul voios îşi strigă numele alergând din pom în pom... Atuncea te simţesc cât de departe eşti, o, ţara mea!

Dragă cititorule, astăzi, data zilei de 29 aprilie 1953 încep să scriu romanul meu. Şi cu ocazia că sunt bolnav, am tot timpul să înşir pe această foaie albă neagra viaţă de prizonier. Din mică copilărie mi-am petrecut viaţa alături de părinţi, ocupându-mă de treburi pe lângă casă. Păşteam mieii în cieri şi făceam cărare bătută la şcoală şi acasă. Au trecut cei paisprezece ani ai copilăriei, am scăpat de şcoală cu certificat de şapte clase, după aceasta am devenit şi eu flăcău în satul meu drag. Mintea de tânăr mă ducea hoinar pe la cele porţi unde ştiam că sunt fete. Şuieram de mai multe ori şi biata fată ieşea la poartă fără să ţie cont că e întuneric. Ne cunoşteam şi vorbeam şi noi vorbe goale. S-au depănat de pe ghemul timpului ani şi ani şi m-au depărtat de frumoasa viaţă de tânăr.

Paşii mei au început a mă duce departe de casă, la lucru la Brateş, unde stăteam trei-patru săptămâni. Luam şi bani, dar şi mizerie câtă vriai. Îmi plăcia foarte mult şuieratul trenului mic care ne ducea cotind prin munţi spre Ardeluţa.

Dragii mei, am mai avut misiunea de cioban. Am avut un moş. Îl chema Ghiţă Păscaru. Trăia cu mătuşa mea, sora mamei, şi de aceea îi spuneam Moş Ghiţă. Acest moş avea oi multe şi făcea stână în fiecare an. Aşa că au vorbit cu tatăl meu să mă duc argat la moşu. Adică cioban la oi. Şi eu neavând încotro m-am dus. Ca să vezi, mătuşa când m-a văzut în pragul casei mi-a spus cuvinte bune.

– Dragul mătuşei nepot, ai să o duci bine la noi.

Aşa că moşul nici nu a venit prin casă, avea trebi multe pe afară. Şi era cam mânios, ca ziua cu furtună. În casă era o linişte... Mătuşa torcea lână albă ca neaua. Motanul şi el torcea lângă sobă. Era mare şi negru ca mura. Ceasul bătrân din perete arăta ora 11. Eu am boldit ochii prin casă. Erau multe de privit. Icoane în partea de răsărit, busuioc după ele şi la grindă, o măsuţă sub icoane cu ochelarii lui moşu şi biblia, cartea cu sfârşitul lumii. Toate acestea erau cunoscute de min-

tea mea de copil. Dar acuma mă gândeam la moş şi am vrut să ies afară şi eu la treabă. Mătuşa mi-a spus să stau căci moşul trebuie să vină la masă. În fine, a venit şi el în casă, ferind cam mânios motanul ce dormea pe cerga groasă de lână. M-a întrebat ce fac, i-am răspuns şi am tăcut amândoi, în timp ce mătuşa ne-a pregătit de mâncare. Am stat la masă. După aceasta moşul a spus o rugăciune de mulţumire lui Dumnezeu, apoi s-a lăsat pe patul cu perna moale şi a adormit. Eu mi-am cerut voie de la mătuşa să ies afară să văd ce am de făcut. M-am dus afară, dar mătuşa mi-a spus:

– Stai, Vasile, să leg câinii, că nu te cunosc...

Ce-i drept, erau câini mari ca urşii. Trei dulăi. Unul îl chema Moruz, unul Bălan, iar celălalt îl chema Căciuliu, fiindcă corpul îi era alb, iar capul negru. Era o zi cu soare a lui 25 martie 1939. oile erau în ocol, mieii brumării, negri, tărcaţi zburdau pe porcani de ogrinji. Iarba verde mijea pe toate dealurile din Chilia, Bârnova, Pârâul Boului şi Moşdei. În fine, am luat cunoştinţă de tot ce era în gospodăria lui moşu. Căci şi el s-a trezit din somn. Mi-a arătat caii frumoşi din grajd, vacă, viţei şi mai multe anghirii. Mi-a spus că eu o să merg cu oile pe vale.

– Dar până ce o fi iarba pe vale, ai să faci treabă acasă.

Am aşteptat cu nerăbdare ziua când trebuia să număr oile şi mieluşeii şi să plec hoinar cu turma şi câinii după mine. A venit luna lui Aprilie cu viorele, toporaşi, Paştile cu luna mai – hai, Vasile, ce mai stai? Moşul mi-a dat un băţ cu roată, gluga la şold şi... mână, Vasile, cu oile pe vale! O frumuseţe nebună pe toate văile. Hugeagurile, băieţi şi fete cântând şi chiuind. Mă luam şi eu cu joaca, lăsam oile în seama câinilor... Se duceau până le pierdeam din ochi. Aşa că într-o zi mi-au furat un miel frumos, brumăriu. Nu cunoştea Moşul, dar mama mielului m-a dat de gol. Zbiera jalnic. Şi aşa că m-a dojenit Moşul, dar baba lui, mătuşa mea, ţinea la mine. Cucul cânta, dar eu oile nu le-am mai lăsat singure. Nu mult am mai umblat cu oile pe Vale şi m-am dus cu ele la Nechit, la livada lui Moise, aşa se chema poiana unde mi-am aşezat eu stâna. Moşul meu ne-a aşezat acolo. A stat şi el vreo trei zile şi ne-a lăsat pe noi doi, pe un moşneag schiop ca baci, iar eu să păzesc oile şi să ajut la muls. Acuma viaţa s-a schimbat. Mă duceam cu oile şi nu auzeam decât foşnetul brazilor legănaţi de vânt şi ecoul pădurii care traducea clar bătaia câinelui Moruz.

Dragii mei, în acele zile ale anului '39 se vorbea foarte mult de război. Mai trăgeam şi eu cu urechea când auzeam bieţii oameni vorbind, dar eu nu ştiam ce înseamnă războiul. Dar a devenit ca să ajung şi eu să cunosc îndeaproape pagubele lui. Şi voi începe a spune. Pe data de 1 aprilie, anul 1943, am fost luat şi eu la armată. Şi am plecat din satul meu drag, lăsând în urmă un tată şi o mamă duioasă, o viaţă liberă şi frumoasă. Ajungând la Cercul de recrutare Piatra Neamţ, am fost repartizat la Regimentul 6 Vânători, Bălţi. Ajungând la acest regiment, m-a luat în primire şeful de grupă pe care îl chema Anihiliuc Ilie cu gradul de sergent. M-a dus la baie, mi-a dat echipament, salopete, opinci şi... dă-i drumul la instrucţie! După trei săptămâni mi-au dat şi armă şi tot echipamentul de război. După trei luni am venit în concediu acasă pe patruzeci de zile, găsind pe mama şi tata la strânsul fânului. I-am ajutat şi eu la treabă şi a trecut acel concediu ca o zi. S-a împlinit ziua când iarăşi a trebuit să-mi iau rămas bun. Şi pe data de 13 august, anul 1943, am plecat din satul meu drag ca să cunosc războiul, urmat fiind din urmă de dragul meu tată, spunându-mi cu lacrimi în ochi: „Tu pleci, dar nu ştii unde pleci...". Iar eu,

sărutându-i mâna, am plecat spunându-i cu fală: „Plec la armată!". Şi ochii tatei m-au urmărit până ce m-au pierdut în zare pentru totdeauna. Au aşteptat sărmanii părinţi să mai vin, dar în zadar, căci armata a fost lungă, şapte ani, şi s-au dus în mormânt gândindu-se la mine. Iar eu sunt în viaţă şi continui scrisul.

După cum am spus, am părăsit tot ce-i scump şi drag şi am plecat să fac armata. Dar ce fel de armată? Căci am ajuns la cazarmă unde mi-au dat tot echipamentul de război nou-nouţ şi mi-au legat de gât toate drăcoveniile: mască, cască, foaie de cort, lopată Lineman, saltea, pătură. Ne-au încolonat pe şoseaua Bălţi-Slobozia. Muzica în capul coloanei. Dom' colonel călare. Maiori, căpitani, fiecare în capul coloanei, strigau:

– Ţine cadenţa, ostaş, după ciocanul dobei!

Şi aşa am mers nouă kilometri până la gara Slobozia. Ajungând la gară, am dezbrăcat mantaua albă ca sarea de sudoare. Dom' colonel ne-a adunat şi ne-a spus clar că mergem la front. Vagoanele au fost pregătite. Ne-au îmbarcat la tren. Trenul mergea pufăind, bucurându-se că înapoi nu va mai aduce atâta greutate. După două zile am ajuns în Ucraina şi am debarcat

într-un oraş numit Balta. Dom' colonel şi muzica au mers înainte pentru a primi defilarea regimentului. Am trecut prin faţa lui bătând pasul de tremura strada. În acel oraş am stat două luni. După acest timp am plecat spre Odessa. Acolo am stat două zile după care am primit ordin să plecăm în ţară. Am plecat cu trenul spre România. Dar într-o gară, Vapniarca, ne-au atacat partizani, de unde am fost nevoiţi să mergem pe jos până la Nistru, la podul numit Moghilev. La pod, ce să vezi? Armată câtă frunză şi iarbă. Căutau toţi să treacă odată, aşa că în loc să treacă se duceau pe apă la vale înecaţi. Aviaţia rusă venea cu avionul atingând oameni cu aripa. Eu văzând acest film, m-am retras în marginea satului, printre case. Eram trudit şi flămând, nemâncat de şase zile. Şi cu gândul de-a căuta ceva să mănânc, am zărit ca prin sită, un om pe pragul unei cocioabe de casă. Mă duc la el. Nu-i dau nici „Bună ziua!", ci îl întreb dacă-i de acolo şi dacă are ceva să mănânc. Omul, după vorbă era evreu, dar după port nu. Şi-mi spune:

– Da' ţi-i foame tare?

Îi răspund:

– N-am mâncat de şase zile.

– Carne de om mănânci? Că atâta am...

Şi am plecat lăsându-l cu morţii lui împrejurul cocioabei. Apropiindu-mă de pod, moartea râdea în faţă oricui, fiindcă nemţii căutau să treacă ei şi să arunce podul în aer. Auzind de acest zvon, m-am îngrămădit şi eu la noroc şi norocul a fost bun. Căci am trecut podul fără să dau un pas, am mers pe sus îngrămădit. Dincoace de pod s-au împrăştiat toţi şi eu am rămas liber pentru fugă. Am luat-o la fugă pe drumul Basarabiei, dar uitându-mă în urmă nemţii au aruncat podul în aer ducându-se mii de soldaţi pe Nistrul blestemat. Dar cu acestea eu acuma eram învăţat şi mi-am căutat de fugă. Am tot fugit până am obosit de tot, iar acum trebuia să mă salvez. Şi am părăsit drumul căutând cu ochii un sătuleţ mai ascuns şi să caut ceva de mâncare. Şi mergând pe o viroagă cu vişini şi salcâmi, dau cu ochii de un mort. Era neamţ şi avea la şold un sac de merinde în care avea o pâine albă cam de trei kilograme. Am văzut pâinea de departe, căci sacul era descheiat. I-am luat pâinea din sac şi l-am lăsat pe mort. Acuma te întreb, iubite cetitor, câtă bucurie pe mine că după şase zile nemâncat am găsit pâinea în sacul mortului. Acea pâine m-a scos din gheara morţii. Ajung după multă fugă într-un sat dincoace de Prut, Iacobeni-

Dorohoi. Aici în Dorohoi mi-am găsit batalionul, compania şi toţi comandanţii care au rămas în viaţă. Dom' colonel ne-a adunat pe toţi şi ne-a spus că trebuie să mergem la Iaşi. Ne-am suit la tren şi am venit în Iaşi. Acolo, ce să vezi? Ne-au dat ordin cum că nu avem voie să ieşim din vagon şi am stat trei zile închişi în vagoane. Mulţi din ostaşi erau din apropiere şi au îndrăznit şi au plecat. Razia oraşului i-a prins şi – aduşi la vagon – li se dădeau douăzeci şi cinci la fund. Iar eu unde să mai fug? Eram mulţumit că în vagonul unde stăteam eu era plin cu pâine, salam şi conserve. Dormeam pe pâine. După trei zile a venit ordin ca Regimentul 6 Vânători 13 Dorobanţi Mircea va merge înapoi în Basarabia pentru a ţine front inamicului rus. Şi fără discuţie au pus maşina şi dă-i drumul spre Chişinău, Bălţi, Orhei. Am ajuns la Chişinău, ne-am dat jos din tren şi fiindcă era noapte am cantonat acolo în oraş, unde am stat ca grup de comandă, din care făceam şi eu parte cu misiunea de agent. Am găsit o cameră mare plină cu snopi de in. Am aşternut inul cu tot cu sământă şi am dormit pe el. Această noapte nu o pot uita. A doua zi am luat-o pe jos spre Orhei. Mergând toată ziua am ajuns odată cu noaptea într-un sat cu numele Gârbovăţ. Acest sat era

ocupat de friţi. Şi aşa că noi, românii, stăteam pe prispele caselor privind înăuntru cum nemţii beau vin negru şi cum le cântă radio. Afară ploua cu găleata şi tunurile inamicului bubuiau de zor. A trecut şi această noapte, aducând ziua cu soare şi fără pic de ploaie. Departe de sat se afla un şes şi acolo dom' colonel a adunat tot regimentul pentru a ne da masa. Dar masă nu am luat pentru că inamicul rus era acum aproape. Şi ne-a spus dom' colonel:

– Băieţi, poate că la noapte vom da piept cu inamicul. De aceea preotul regimentului ne va spovedi pe toţi odată.

Aşa că noi am îngenuncheat, iar preotul ne-a citit molifta mărturisirii. După care a spus „Spuneţi-vă numele!" şi „Dumnezeu să vă ierte!".

– Dragi ostaşi, treceţi acum şi luaţi sfânta împărtăşanie. Şi am trecut unul câte unul şi am luat câte o linguriţă de vin, am sărutat crucea şi am stat în aşteptare. Dar nu am aşteptat mult şi văd că fiecare ofiţer trece la plutonul lui şi ordonă:

– Fiecare ostaş la plutonul său, la grupă şi misiune!

Eu aveam misiunea de agent transmisiune la plutonul anticar. Am trecut lângă tunul tras de patru cai şi mergeam de parcă aş fi petrecut un

mort la groapă. Aceasta s-a petrecut în ziua de 7 aprilie 1944. Nu pot uita niciodată în ce stare mă aflam atunci. Mergeam spre inamic. Din norii cerului curgea ploaie cu zăpadă. În faţa noastră se întindea o pădure deasă de stejar. Prindea a însera. Şi în inimile noastre era la fel: o noapte întunecoasă. Am intrat în pădure şi a întunecat complet. Pe faţa mea şi pe tot corpul nu ştiam ce e, sudoare sau ploaie.

Dragii mei, primul proiectil de la inamic a miorlăit prin văzduh şi s-a aşezat ca un hoţ în urma noastră, în adăpostul căluţilor care ne trăgeau tunul spre inamic. Bieţii căluţi şi conductorul s-au dus din viaţă, iar stejarii tineri s-au întors cu rădăcinile în sus. A început atacul. În pădure s-a făcut lumină ca în oraş. Cerul s-a umplut cu avioane care mitraliau poziţia noastră. În zorii zilei s-a terminat atacul. Ne-am ocupat poziţiile – şi noi şi ruşii – şi pe aceleaşi poziţii am stat cinci luni de zile, în care timp multe vieţi omeneşti s-au stins. Dar în acest roman voi scrie numai ce-i mai interesant. De exemplu, pe data de 20 august am primit ordin să părăsim poziţia căci suntem înconjuraţi de ruşi. Am înhămat caii la tunuleţ şi hai băieţi spre România. Era noapte şi nimeni nu ştia viitorul. În urma noastră, pe linia întâia, au rămas

companiile de sacrificiu, adică să nu cunoască ruşii că am plecat. S-a făcut ziuă şi noi am format coloană, tot regimentul. Şi mergeam acum spre patria noastră, cu încredere că vom scăpa. Dar scăparea nu a fost posibilă, căci am mers pe acel drum cale de jumătate de zi fără să fim atacaţi de ruşi. Era acuma soarele amiază şi dom' colonel a dat ordin să se oprească trupa şi să ne odihnim. Am stat pe marginea drumului, dar cu ochii după ceva de-ale mâncării. Şi ce să mănânci? În ambele părţi ale şoselei erau struguri copţi şi porumb în lapte. Şi gândind eu s-o huşchesc la struguri, văd un ostaş cunoscut. Ne-am boldit unul la altul şi ne-am cunoscut. Era săteanul meu Fotea Gheorghe. Ce bucurie pe noi căci nu ne văzusem de mult. El avea în sacul de merinde o sticlă cu vin şi o bucată de pâine uscată. Am mâncat cozonacul, am băut vinul şi acum făceam planul despre ce vom mai mânca. Am găsit o găleată, Gheorghe s-a dus la apă, iar eu am strâns porumb pentru fiert. Şi făcând iute foc, am ticsit găleata cu ştiuleţi. Au fiert ca la foc. Ne-am ospătat în timp ce dom' colonel a dat ordin de plecare. Şi am plecat cu gândul să mergem acasă. Dar drumul nostru spre patrie era ocupat de ruşi şi speranţa de a pleca s-a dus pe pustii. Şi

mergând pe şoseaua Străşeni, a venit noaptea. Şi cum a întunecat bine, hoţii de ruşi ne-au atacat. Eu cu Gheorghe Fotea mergeam pe ţeava unui tun care era tras de patru cai. În bezna nopţii vorbeam de casă. Deodată ne trezim că printre noi scânteiază cartuşe trasoare. Tunuleţul a stat pe loc şi caii s-au prăbuşit în şanţ. Ne-am despărţit căutând adăpost şi viaţă când moartea acuma era pe tot locul. Au tras ruşii, am tras şi noi, numai patru ore. Cerul s-a luminat până sus, iar pământul sânge avea de ajuns de la morţii care depăşeau pe vii ca număr.

Dragii mei, eu pot să vă spun că în acel atac am avut şapte vieţi. Mi-au murit şase şi am rămas cu una pe care o vedeţi. În fine, s-a terminat atacul, ruşii s-au dus în treaba lor lăsându-ne nenorociţi în mijlocul drumului. Odată cu zorii zilei de 23 august am tresărit şi noi la viaţă şi speranţa că tot vom scăpa. Dar scăparea ne-a fost lagărul, mizeria şi suferinţa. Ziua lui 23 august ne-a găsit îngropându-ne morţii. Soare argintiu s-a înălţat pe cer dând ultimele raze de căldură morţilor şi răniţilor care se văitau cu glasul stins de durere. Am terminat de îngropat morţii şi formând o mică coloană ne-am continuat drumul spre apusul soarelui. Şi mergând posomorâţi, de la un loc am pără-

sit şoseaua şi am luat-o pe un drum de ţarină. Nu am mers mult şi văd că în dreapta noastră, la vreo 600 metri, apare o coloană de ruşi. Mergea în direcţia unde noi mergeam. Dom' colonel Garaiac s-a uitat cu binoclul şi a spus să stăm pe loc căci sunt ruşi. Coloana de ruşi a trimis un agent călare care aproape nu se vedea de prin papura înaltă a bălţii. Agentul a oprit calul şi a strigat semeţ:

– Predai rumânski?

Colonelul, auzind aceste cuvinte, a dat ordin să tragem foc. Şi noi am tras spre coloana ruşilor. Ruşii s-au adăpostit în marginea şoselei, care era înaltă, şi ne-au lăsat să tragem cât vrem. Au început a trage şi ei şi noi şi s-a început atacul lui 23 august care ne-a distrus complet. Pe mine m-a găsit acel măcel fără pic de adăpost. M-am aşezat la rădăcina unui perj şi de frică am tras toate cartuşele şi le-am terminat. Acum soarele era amiază, dar nu se vedea din cauza norilor de fum. Nu se vedea nici la doi metri în faţa mea. În dreapta mea şi în stânga se auzeau vaiete şi cuvinte de ajutor. Ai noştri au terminat muniţia şi acum ne pregăteam de fugă. Eu, stând lipit de pământ, priveam cum cartuşele trasoare dum-dum cădeau pe lângă mine. Explodau dându-mi praf în ochi. De

acolo m-am sculat şi am fugit înapoi prin ploaia de cartuşe. Şi am nimerit într-un şanţ care avea crengi deasupra lui. Mi-am dat drumul în acel şanţ, neputând trage arma după mine din cauza crengilor. Şanţul era ticsit de morţi şi vii care nu ştiau ce-i cu dânşii. În locul unde am căzut eu în şanţ era un băiat civil. Avea vreo doisprezece ani, de loc din apropiere. A fost luat de ai noştri cu căruţa şi după vaci să ducă muniţie. Şi minune, a scăpat băiatul cu viaţă din toate atacurile. Numai că eu, dându-mi drumul în şanţ, am nimerit peste el, şi el, sărmanul, a răcnit ca un viţel. Eu m-a speriat. Nu ştiam ce-i. În timpul ăsta ruşii strigau „Ura! Ura!" şi veneau spre noi. Eu auzind, i-am spus băiatului:

– Ce facem, puştiule, că ne prind ruşii?

Dânsul a smârcâit şi a spus:

– Hai, bădie să fugim de aici, că ruşii bagă baioneta în noi!

Şi am ieşit din şanţ, băiatul după mine şi fugeam la deal prin livada cu perji şi cireşi. Numai aud din urmă:

– Stai!

Şi cartuşele vâjâiau pe lângă mine şi băiat. Am stat şi m-am sucit cu faţa la cei care strigau „Stai!". Băiatul la fel, a stat şi plângea mereu. Iar eu am lăsat arma jos şi priveam la cei care

veneau la mine. au venit la mine, mi-au luat arma şi au rupt-o de un cireş. Ei erau doi, de naţie cazaci. Iar pe băiat l-a prins un rus şi îl dezmierda zicând:

– Micuţule, ai fost la război? Ai puşcat mulţi ruşi.

Băiatul plângea şi tremura neştiind ce-i vorbeşte rusul. Cazacii mei au aşteptat discuţia rusului cu băiatul, pe urmă s-au luat de mine. unul din cazaci mi-a pus pistolul în piept, gata să tragă de percutor. Rusul – parcă-l văd şi acum şi nu-l voi uita – avea un ochi pansat. S-a repezit la cazac, luând pistolul din pieptul meu. Mi-a făcut un răpăd solid şi m-am dus de-a roata pe râpă. Eu m-am sculat neştiind ce să fac. Rusul a răcnit la mine:

– Paşli na voda! Adică „Du-te la apă!"

Eu am plecat înapoi cu tot cu băiat. Şi mergând la vale printre morţi şi tunuri răsturnate, am ajuns la un pârâu care se chema Răuţel. Mai la deal era o punte, dar rusul a răcnit la mine:

– Davai, ciris voda! Adică „Du-te prin apă!"

Pe băiat l-au chemat la el netezindu-i părul zburlit de spaimă. L-au lăsat pe punte să treacă, iar eu m-am băgat prin apă, care avea mâl până la

genunchi. Cu greu am trecut dincolo, unde erau adunaţi toţi prizonierii şi aşezaţi toţi ţigăneşte, pe ciuci. am ajuns şi eu cu băiatul. Ne-au chemat ruşii la ei şi ne-au spus să dăm jos tot ce avem. Pe mine m-au pus să stau jos ţigăneşte, iar pe băiat l-au luat lângă ei. Au adus un rus care ştia româneşte şi l-au întrebat ce-i cu dânsul. Băiatul a spus că l-am luat noi de acasă.

În fine, pe băiat l-au trimis ruşii acasă. Iar pe noi ne-au încolonat pe şosea şi hai băieţi spre lagăr... Am mers cale multă şi s-a făcut noapte. Ne-au băgat într-o grădină şi santinelele au tras toată noaptea cu mitraliera pe deasupra noastră. A doua zi iarăşi din nou la drum. După patru zile de mers pe jos fără mâncare şi apă ne-au băgat iarăşi într-o grădină. Şi ne-au dat câte patru perje şi ca la 200 grame de pâine. În acea grădină a venit o comisie de ruşi compusă din doctori şi comisari. Un colonel rus ne-a spus că s-a încheiat pace cu România şi vom merge acasă. Dar să iasă afară ofiţerii şi răniţii. Căci răniţii vor fi pansaţi, iar ofiţerii trataţi omeneşte. Din ofiţeri puţini au îndrăznit să spună. Pe acei care au spus i-au suit la maşină şi dă-i drumul. Pe răniţi la fel. Iar noi cei rămaşi am luat-o iar pe jos. Şi „Davai! Davai!" auzeai din

urmă. Pe drum era un praf şi o căldură de pocneai. Eu eram în capul gol, descins şi mă asiguram să fiu în capul coloanei ca să pot merge. Mi-era sete, dar nici vorbă de băut apă. Cum ieşeai din rând te puşca ca pe o vrabie. Cu greu, după patru zile, am ajuns la Bălţi, unde era un lagăr cât o comună. Ne-au băgat în ocol ca pe vite. Acolo ce să vezi? Iadul. Ostaşi din toate unităţile, la 14.000. Toţi aveam acea soartă: flămânzi, însetaţi, plini de praf şi păduchi. Am cerut să ne ducă la un pârâu care era aproape, să ne spălăm şi să bem apă. Ne-au aprobat să mergem câte 100. Am fugit şi eu la prima sută. M-am dus la scăldat. Am băut apă. M-am spălat. Dar o parte din prizonieri s-au înecat cu voia lor. Până a băgat de seamă santinela, prizonierii sărmanii pluteau ca surcelele. Văzând ruşii aşa ceva, au dat alarma. Şi a venit salvarea. Şi pe cei rămaşi ne-au scos din baltă cu pielea goală şi ne-au băgat la ocol. Lucruri de acest fel nu s-au mai întâmplat, căci în ocol n-aveau unde să se înece, dar mureau de sete.

Am stat în acest lagăr trei zile şi am apucat 300 grame de arpacaş. După aceste zile am primit ordin să ieşim pe poartă prinşi de mână câte cinci. Era noaptea când am ieşit din ocol. Ne-au dus la o gară cu numele

Slobozia. Acolo vagoanele erau pregătite dinainte. Care cum ajungea la vagon ne număra şi când se completa 90 de oameni în vagon, drong uşa şi ne lăsa. Să vezi întâmplare. Din lagăr am venit la vagon prinşi de mână cinci prizonieri fără să ştiu că prizonierul din dreapta mea, care mă ţinea de mână, era săteanul meu, Purcaru Gheorghe. La urcare în vagon dânsul a urcat înainte şi când să urc şi eu dânsul mi-a dat mâna şi m-a cunoscut. Îmi spune pe nume:

– Hai! Urcă, Vasile, mai repede!

M-am uitat la el fără să-l recunosc, căci era bărbos şi era şi cam întuneric în vagon. L-am întrebat cine-i şi el mi-a spus. Vagonul l-au închis, dar eram îngrămădiţi ca chibriturile în cutie. Pe la miezul nopţii a fost gata tot eşalonul formând un tren lung de o sută de vagoane la care au ataşat două locomotive, una înainte şi una în urmă. Semnalul de plecare l-au dat amândouă odată, ţinând o jumătate de oră şuieratul îngrozitor. După care au plecat ca un cartuş din armă. Eu şi cu Ghiţă Purcaru ne-am înghemuit într-un colţ de vagon. Am aşternut o manta şi cu una ne-am învelit şi am adormit cu genunchii la gură, căci nu aveai unde să le întinzi. Trenul s-a dus nebun în acea noapte. A doua zi s-a oprit în oraşul Kiev.

Dragii mei, în acel vagon am trăit 11 zile fără mâncare şi apă. Nu mai scriu suferinţa şi chinul suportat de bieţii prizonieri în acel drum, că ochii îmi lăcrimează, simţirile mă opresc de a mai gândi la aceste fenomene ale omenirii. Dar cu inima pătrunsă de durere voi scrie pe scurt. Din 90 de oameni am rămas 36 cu sufletul la gât, care am auzit cuvântul de pe urmă al fiecărui mort în parte: „Mi-e sete, nu mă lăsaţi!". Şi cu acest cuvânt se ducea din lumea aceasta. Trenul nostru era special, nu se oprea decât la 3 zile o dată. Şi atuncea oprea pe câmp pustiu, se deschidea uşa şi întrebau:

– Câţi au murit?

– Zece!

– Malo iotfoimate!

Şi ne puneau să dăm morţii jos. Închideau uşa cu mânie şi plecau.

Dragul meu cititor, cred că şi dumneata ai văzut vreun om murind, dar nu de foame sau de sete, ci de moarte bună, şi tot cred că te-ai schimbat la faţă. Dar ca să vezi unsprezece zile acelaşi film e greu. După aceasta trenul a ajuns într-un oraş vechi numit Marşanski. Santinelele ne-au dat jos din tren şi ne-au pus pe cinci. Am format o coloană mare mergând pe lângă casele cu pereţi numai din piatră. Am ieşit în marginea acelui oraş cu greu, căci ţivilii

din acel oraş aruncau cu pietre în noi şi ne spuneau cu ciudă: „Ţiganii lui Antonescu!" „Friţi!" şi „Fascişti!". Mergând înainte, am trecut pe lângă un spital cu invalizi de război. Cum ne-au văzut au început a ne spune „Ţigani!" şi a arunca de la etaj cu farfurii în capul nostru. Amară viaţă, dragii mei, nici într-o istorie a lumii nu s-a scris aşa ceva. După ce am scăpat de invalizi, am continuat drumul stepei, care avea nisip până la genunchi. Noi, slabi, parcă eram fierţi în oală. Au prins a cădea câte unul rostogolindu-se în nisip. Santinela îi slobozea un cartuş şi îi spunea cu răzbunare:

– Ţigan, ţi-a trebuit pământ, ia nisip cât vrei!

Cadavrul era lăsat în urmă, acoperindu-l vârtejul nebun al acelui ţinut. Iar noi, tremurând, ne ţineam de mână mergând cu greu prin nisipul spulberat de vânt. După cale de trei chilometri am prins a vedea o pădure şi am aflat că acolo ar fi locul de osândă al prizonierilor români şi de alte naţii. Cu greu ne-am apropiat de pădure, ajungând la poarta lagărului unde era atârnată pe o scândură lozinca „Cine nu munceşte nu mănâncă!". Dinăuntrul lagărului a venit la poartă un căpitan sovietic şi un comandant de lagăr român. Ne-a numărat românul şi a spus:

– Drepţi! Înaintee marş!

Înăuntru erau barăci vreo 30. Şi în acele bărăci îşi petreceau viaţa chinuită 15.000 de prizonieri români, nemţi, unguri, italieni, austrieci, poleci şi ţigani. Celor nou veniţi ne-au dat o baracă cu paturi comune de scândură. Acest lagăr era înconjurat de o pădure de pin. Şi aşa că pădurea era plină de morminte. Toată salvarea omenirii era un ambulator cu vreo zece doctorese, având fiecare câte un termometru. Înăuntru era o bancă lungă pe care era poftit bolnavul să stea jos. Şi rusoaica se repezea cu termometrul la subsuoara bolnavului zicând: „Ţine-l!". După puţin timp îi lua tubul de sticlă şi spunea:

– Niet temperatura! Mojna robota!

Adică „N-ai temperatură, poţi lucra!". Şi bolnavul se ducea pe patul de scânduri, mai gemea, mai vorbea singur şi se ducea pe ceea lume. Şi era dus mortul în pădure, în groapa făcută dinainte de brigada care avea acea misiune. Un lucru care ne-a salvat în acel lagăr: baie şi curăţenie. Prizonierii nou veniţi am fost chemaţi la baie, ne-am spălat, de la spălat treceai la bărbierit în pielea goală şi tot acolo era o ghiretă cu cămin şi aşa în pielea goală te duceai la geam unde îţi dădea

cămaşa şi dispensabilii. După aceasta, şeful de lagăr român ne-a adunat în faţa bărăcii şi ne-a spus:

– Tovarăşi, în acest lagăr trebuie să muncim cu toţii, pentru a vindeca rănile războiului făcute Uniunii Sovietice de noi personal şi pentru a ne salva viaţa să putem merge şi noi acasă la părinţii noştri, soţiile noastre şi copilaşii care strigă „Tată! Tată!". Eu sunt român, de locul meu sunt din Podoleni şi mă cheamă Ciolan Petru.

În acest timp, la bucătăria lagărului a sunat sirena pentru masă de-ţi lua auzul. Era ora sovietică 12. Şeful nostru, văzând că nu mai ascultăm la el, ne-a spus:

– Tovarăşi, această sirenă a anunţat masa, dar noi nu mergem acum, fiindcă acum merg companiile de la muncă şi pe urmă noi.

Atunci ne-am luat de-o grijă şi am ascultat înainte.

– Dumneavoastră veţi sta zece zile în carantină, după care veţi fi organizaţi pe brigăzi şi veţi merge la lucru!

Au venit brigăzile de muncă, fiecare cu catilogul la spate şi lingura în buzunar. Au luat masa şi s-au dus înapoi la lucru nu mult după asta. Am intrat şi noi la masă. Ne-au dat gamele, linguri. Am trecut fiecare prin faţa

geamului unde bucătarul îţi lua gamela şi jap în ea un polonic de apă fiartă în care se jucau câteva fire de linte. Au trecut acele zile de odihnă. Organizaţi pe brigăzi, ne-am dus la lucru, care era departe de lagăr, la trei kilometri. Acolo ce să vezi? Mergea o apă mare, dar lin şi limpede, ca ciorba cu linte. Şi pe apă veneau buşteni plutind, unul câte unul. Ne-au dat funii de bumbac şi ne-au pus să scoatem buşteni din apă.

Dragii mei, din acel lagăr se pot face mii de romane, dar gândul meu mă duce undeva mai departe, în neagra străinătate Siberia. Despre acest loc blestemat voi scrie tot ce-i adevărat. La scos buşteni din apă am lucrat două luni de zile, cu 400 grame de pâine pe zi şi trei supe de linte. După opt ore de lucru în apă, veneam în lagăr, luam supa de linte şi odihneam pe patul de scânduri învelindu-mă cu mantaua. Toate aceste suferinţi le-am împărţit în mod egal cu săteanul meu Purcaru Ghiţă. În dimineaţa zilei de 15 septembrie, anul 1944, şeful lagărului, Ciolan Petru, a venit la noi în cabană, vesel ca un mire, şi ne-a spus cu glas tare:

– Nu merge nimeni azi la lucru. Mergeţi la comisie şi de acolo vom pleca acasă. Vagoanele sunt pregătite.

Noi am strigat într-un glas: „Ura! Ura!". M-am pregătit cu Ghiţă Purcaru şi m-am dus la comisie. Acolo ce să vezi? Doctorese, doctori în număr de 20. Treceai prin faţa lor în costumul lui Adam, iar maiorul doctor sovietic te sucea, te prindea de piele şi spunea: „Haroşo ciolovec. Puscai dămoi...", adică „Bun om. Merge acasă!" Am ieşit de acolo şi m-am dus la dormitor. Grosolane minciuni spuse în faţa oamenilor maturi, oameni cu ştiinţă multă, căci sub numele prizonier stătea camuflat om care ştia 12 limbi şi toate meseriile de pe pământ. Nu mai vorbesc despre mine, căci eu eram cioban de la ţară, dar tot nu puteam fi socotit copil de şase ani să fiu dus cu trei bomboane. Dar ne-au dus cu minciuna... „Romeni, paşol dămoi!", „Români, mergeţi acasă!". Şi care ne-a fost casa? Căci aproape seara ne-au scos la poartă. Santinelele strigau: „Pă piachi, camarad!". Românaşii făceau cruce zicând: „Doamne ajută!". Am plecat pe drumul plin de nisip al stepei. Frumoasă privelişte. Nisip sub picioare, nisip în văzduh, nisip în ochi. Iar în ambele părţi ale coloanei de prizonieri, santinelele duble ne păzeau să nu fugim de casă şi să rămânem la ei. Deşteaptă prostie şi asta! Am ajuns la oraşul vechi unde vagoanele erau pregătite.

Ne-au numărat şi ne-au băgat în fiecare vagon câte 40 de oameni. S-a completat eşalonul, au închis vagoanele şi am rămas în aşteptare să pricepem şi noi dacă ruşii ştiu drumul spre România. Pesemne că nu au ştiut drumul pe unde ne-au adus şi au pus ambele locomotive cu botul înspre Siberia. Trenul a plecat. Inimile noastre băteau la fel ca roţile trenului, des şi apăsat, ţac, ţac. Sângele puţin al nostru cică voia şi el să se răzbune pe aceia care ne-au amăgit, aşa că mi-am făcut o nelinişte în suflet că am ajuns să vorbesc singur. Dar cine m-a amăgit? Cine mi-a spus minciuna cât vagonul? Nu un ţigan, nu un cioban, ci om de ştiinţă sovietic, colonel, căpitan, maior. Până şi civilii spuneau româneşte „Merge la casa!". Frumos cuvânt, aşa stâlcit, dar să fi fost adevărat. Eu am gândit aceste cuvinte, trenul şi-a căutat de drum, ducându-mă tot mai mult în haosul Siberiei. A trecut noaptea. S-a făcut lumină în vagon. Trenul mergea fulgerător. Eu am început a mă boldi printre gratiile vagonului şi am văzut hotarul dintre Europa şi Asia. Pe barajul care despărţea aceste două continente scria în litere mari „Europa". Am trecut în Asia şi am văzut cum clima s-a schimbat, s-a făcut din ce în ce mai frig. Promoroaca de pe pereţii dinăun-

trul vagonului era groasă de două degete. Bocancii au îngheţat. Şi ne-am apucat de jucat. Dar jocul era trist, căci mulţi s-au stins jucând şi îngheţând ca osul. Văzând aşa ceva ne-am pus pe răcnit. Într-o gară mică trenul a stat şi noi răcneam de zor. A venit un ofiţer sovietic, a deschis uşa cu mânie întrebând: „Câţi au murit?". „Şase!". „Malo!", adică puţin. I-a dat jos cu mânie spunând: „V-a trebuit Odessa, ciorti, fascist?", apoi a aruncat o pâine la restul din vagon, „Drong!" uşa şi a plecat. Noi ne-am strâns mănunchi tremurând. Am împărţit pâinea în 34 de bucăţele, întinzându-le pe o manta pentru a ne uita fiecare la ele, să nu fie una mai mare sau mai mică. Trenul mergea nebun, fără să ştie că în mersul lui deranja porţiile de pâine amestecându-le. Am luat anafura pregătind glasul pentru a răcni. La oprirea trenului ţipam ca nebunii, fiecare naţie în limba lui. A deschis uşa santinela şi ne-a întrebat de ce ţipăm. Am răspuns într-un glas: „Caput! Murim!". El a înţeles şi ne-a răspuns: „Nu-i nimic. Şi tata a murit împuşcat de voi!". Lovit cuvânt dat la timp, dar l-a spus râzând, fără mânie. S-a dus de la noi şi a raportat comandantului rus. Îl văd că vine şi spune: „Doi oameni la mine!". Eu cu Ghiţă Purcaru eram la uşă. Ne-am dat

jos din vagon şi am adus o sobă. Ceilalţi au adus cărbuni. Şi am făcut foc în sobă. Mare bucurie pe noi. Santinelele au mai chemat doi oameni. Am sărit repede cu Ghiţă, ne-au dat câte un sac mergând la vagonul din urmă care avea cartofi îngheţaţi. Am pus în saci şi în buzunare şi am plecat urmaţi de santinelă la vagon. Am urcat sacii în vagon. I-am împărţit, de fiecare 15 cartofi. Le-am tăiat felii şi le-am copt pe rând. Biata sobă, căptuşită cu cartofi, iar noi împrejurul ei făceam mare balamuc. Şi în balamucul nostru trenul a plecat turbat dând feliuţele de cartofi jos. Iar noi ne repezeam certându-ne ca copiii de la ele. În fine, s-a făcut cald în vagon. Bieţii prizonieri şi-au potolit foamea. Era acum o linişte în vagon de se auzea numai ţăcănitul roţilor de tren.

Şi aşa, dragii mei, după 11 zile de mers cu trenul, am ajuns la punctul numit Karaganda. Acolo clima era foarte grea, ger cumplit, vânturi aspre. Cum ne-am dat jos din vagon, nasul s-a îngălbenit de ger. Obrajii la fel. Bocancii s-au făcut os, în timp ce vântul nebun ridica nisipul la mare înălţime. Santinelele cazace strigau: „Pă piachi, camarad!", adică „Pe cinci...". Îmbrăcaţi cu cojoace, pâslari, căciuli, ne mânau mereu ca pe vite. Cu mare greu

am ajuns la lagărul cu numărul 11, unde nu era nici un fel de organizare. Ne-au băgat în nişte bărăci acoperite cu pământ. Ne-am ales fiecare patul. Pe pat curgea apă. Foame era destulă, ca la câine în fântână. Tovarăşii sovietici ne-au dat mâncare nişte peşte sărat. L-am împărţit şi l-am mâncat ca pe cea mai bună mâncare. Un fenomen ne-a lovit. Peştele cerea apă, şi apă nu se găsea. Am pus zăpadă în tinicheaua de tablă, s-a topit, pe urmă am strecurat-o printr-o pânză ruptă de la manta. Şi ne-am potolit setea. Au doua zi au adus apă de departe cu maşina. Dar nu aveai voie să bei decât fiartă, findcă avea gaze. În acel lagăr am stat zece zile în carantină. După aceasta ne-a făcut comisie medicală, ne-a pus categoria a-ntâia, buni pentru lucru. Să vezi fericire. Bucătărie nu era. De toţi, prizonierii eram în număr de patru mii. Ne-au dus la o fabrică de cărămidă şi am luat fiecare câte şase bucăţi. Asta ne-a fost misiunea timp de o lună. Ne-am făcut noi singuri bucătărie, sală de mese şi dormitoare. Au pus bucătari din fiecare naţie câte unul. Şi ce mâncare specială făceau? Varză îngheţată şi pătlăgele murate. Felul doi, pasat 300 de grame. Pâine de orz, ovăz şi secară 600 de grame la zi. Dar în multe zile nu primeam deloc. Am început a

cunoaşte viaţa de sclav. Ruşii ne priveau cu duşmănie spunându-ne „ţigan" şi la nemţi „friţ fascist". Ne-au organizat pe brigăzi şi ne-au dus la lucru la o carieră de pământ. La intrarea în carieră era o uşă la care stătea un moşneag basarabean dus acolo de mulţi ani. Vorbea româneşte. Viaţa de prizonier s-a făcut mizerabilă. Norma de lucru în carieră era de de 12 tone de pământ săpat şi încărcat pentru un omneom. Fiindcă drumul din lagăr la carieră era de şase kilometri, dus şi venit eram mânaţi de santinele şi câini lupi care săreau pe noi. Din cauza normei prea mari şi a mâncării, puţină şi rea, din prizonierii bătrâni au murit, iar noi, cei mai tineri, am ajuns slabi, iar cel mai greu prizonier avea 37 de kilograme. În acest timp a venit o comisie medicală ruso-americană şi ne-a găsit nenorociţi. Ne-au clasat categoria a patra şi nu am mai mers la lucru o lună. Şi în vederea comisiei s-a îmbunătăţit traiul. Dar după ce a plecat comisia mizeria iarăşi a venit peste noi. Aveam un şef de lagăr sovietic, care avea ciudă pe români şi ne spunea că o să ne îngroape el colo pe deal. Răzbunarea ruşilor pe prizonieri a intrat prin osul fiecărui sclav.

Să vezi metodă sovietică. Era în vara anului 1945, luna iunie, ziua a 8-a, când în lagăr a apărut o comisie de securitate de la Moscova pentru cercetări. Ne-a adunat la sala de mese şi ne-a spus cu glas hotărât, în grai românesc, o femeie sovietică care făcea parte dintre comisari.

– Prizonieri români, nemţi, maghiari şi orice naţie, vă aduc la cunoştinţă următoarele: s-a terminat războiul de jaf dus de voi contra noastră făcându-ne multe pagube.

Şi a înşirat câte şcoli, câte clădiri distruse, câţi orfani rămaşi din cauza noastră.

– De aceea, noi vrem să aflăm criminalii de război, adică pe cei care v-au comandat pe voi şi v-au dat ordin să ne distrugeţi. Urmează ca fiecare prizonier să-şi facă autobiografia, de cum te-ai născut şi până în momentul de faţă. Vi se dă hârtie, creioane, cu condiţia să le daţi înapoi.

A terminat rusoaica de vorbit dându-ne liber la dormitor şi oprindu-ne de la lucru o săptămână. Am primit hârtie, creion şi m-am dus la dormitor. Mi-am făcut autobiografia şi am stat în aşteptare. Comisarii au propus să treacă la cercetări românii: vânători, jandarmi, oameni politici. Dintr-o baracă lungă au format închisoare. Şi au în-

ceput judecata de apoi. Cei ce au făcut fapte bune să meargă la rai cu bine. Care a făcut fapte rele să meargă la carceră cu jele. Am intrat şi eu la judecată, cu zapisca făcută în felul următor: „Eu, subsemnatul Baghiu Vasile, născut în anul 1922, luna aprilie, ziua întâia, în satul Mastacăn, comuna Calulapa, judeţul Neamţ, din părinţi agricultori, am învăţat la şcoala primară şapte ani, am fost luat la armată la Regimentul VI Vânători din Bălţi, Basarabia... Comandant de regiment, cutare batalion, cutare companie, pluton şi grupă. M-am iscălit: soldat Baghiu Vasile". Hristosul care m-a judecat pe mine a trimis plantonul să mă scoale din somn, căci era miezul nopţii. Au venit şi m-a trezit. Până să mă frec la ochi am fost dus la cabinet. Pe scaunul de judecată era aşezat un rus blond, nant şi subţire ca o nuia. Avea pe dânsul o cămaşă cu flori pictate, nu cusute cu mătasă. Nu avea galoane, căci era civil. Şi mi-a spus cu tonul ridicat:

– Pajalst staiati scmeica!

Plantonul care mă adusese la el servea ca perivocic, tălmaci. Şi îmi spune pe româneşte:

– Poftim, stai jos!

M-am aşezat pe scaun în timp ce rusul scoate două ţigări odată şi mă întreabă:

– Fumezi?

I-am spus că nu.

– Ştii ruseşte?

– Puţin.

– Bine.

Şi-mi cere zapisca. A luat-o. Citind-o, a spus:

– Bine, dar eu vreau să spui ce a făcut colonelul, toţi comandanţii tăi şi ce fapte rele ai făcut şi tu din ordinul lor pe teritoriul nostru. Noi ştim deja faptele comise de voi prin satele pe unde aţi trecut. Ţie nu-ţi voi face nimic dacă vei spune drept, ci vom trage la răspundere pe cei care te-au pus. Eu m-am sculat de pe scaun şi i-am răspuns:

– Eu nu cunosc faptele comise de şefii mei decât atât când veneaţi la atac. Dumnealor strigau „Trageţi!", iar noi trăgeam până se înroşea ţava la armă, mitralieră şi tun. Aşa a fost războiul. Dumneavoastră nu trăgeaţi în noi?

– Da, e bun până în prezent. Dar în afara frontului, prin sate, nu trăgeaţi după civili?

– Aceasta nu s-a întâmplat decât atunci când eram atacaţi mişeleşte, în miezul nopţii. Atât ştiu. Mai mult nimic.

Atunci dânsul s-a sculat ţipând la mine ca un nebun.

– Minţi, curvă român! Şi spune plantonului să mă ducă la carceră.

Am plecat din faţa lui urmat de planton pe sala cu celule în stânga şi în dreapta. Am ajuns la o carceră cu numărul 24 la care atârna un lacăt solid. Aprinde plantonul un chibrit, descuie lacătul şi jap cu mine în celula de ciment care avea gratii la picioare. Sub gratii curgea un pârâiaş murmurând.

Dragii mei, am petrecut acea noapte aşteptând ziua cu lumina ei, dar în zadar, căci celula avea un geam micuţ şi acela văruit. Mi s-a învăţat ochii cu întunericul şi acum zăream luciul apei care îmi şoptea că e ziuă afară. Dar pentru mine era o noapte lungă. Au trecut trei zile la întuneric, după care timp mi-a adus plantonul o supă ca leşia şi două sute de grame de pâine udă. Le-am servit ca Grivei. Mi s-a închis uşa şi am rămas gând departe, în raiul pământesc, scumpa mea patrie. A trecut şi a patra zi aducând noapte completă în garderobul meu şi pe cerul presărat cu stele. Ceasul judecăţii s-a apropiat şi plantonul îmi deschide uşa şi îmi spune:

– Hai!

M-am ridicat cu greu din poziţia îngrămădită, trăgând picioarele cu mâna după mine. Plantonul m-a luat de mână, şoptindu-mi:

– Spune tot, nu înconjura!

Am ajuns la cabinet, dar acum era alt judecător. Era îmbrăcat militar. Avea bluza de comunist strânsă la gât. Pe umerii lui străluceau gradele de căpitan. Îi spune plantonului să iasă afară, iar pe mine mă pofteşte politicos în graiul românesc:

– Stai pe scaun!

M-am aşezat, mulţumit fiindcă aud graiul românesc. Mă întreabă:

– E bine la carceră?

– Nu e bine!

– Păi spune tot, nu ne da de lucru.

– N-am ce spune.

– Cum n-ai ce spune? Uite colea!

Şi îmi scoate un teanc de coale scrise la maşină. Le-am cetit pe toate. Erau puse fapte nereale ale fiecărui ostaş din compania mea, pluton şi grupă, recunoscute de acei cu frică de moarte. Şi acum mai rămăsese să recunosc şi eu, căci doar am fost cu ei. S-a răstit la mine:

– Recunoşti!

– N-am ce recunoaşte!

Dânsul s-a sculat în picioare scoţând cu mâna dreaptă un pistol din buzunar. Mi-l pune în piept făcându-mi răpăd cu tot cu scaun şi înjurând pe ruseşte de Hristos. Eu m-am sculat trăgând scaunul după mine. I-am spus:

– Nu ştiu nimic!

Dânsul a spus mânios:

– Aici te înmormântez! Colo pe deal!

– Dacă vrei să spun minciuni, scrie cât vrei. Iar dacă vrei numai ce-i drept, eu nu mai ştiu nimic. Puteţi să mă puşcaţi. Pistol aveţi.

– Noi nu avem nevoie de hoitul tău. Avem nevoie de muncă. Iar dacă nu vei spune ce noi ştim deja, pedeapsa te aşteaptă. Şi pedeapsa voastră prin împuşcare este uşoară. Trebuie să mâncaţi iarbă şi rădăcini şi apoi să muriţi de voie.

La aceste cuvinte am plâns ca un copil. Şi m-a dat afară spunând plantonului să mă bage la carceră şi „I se dă mâncare la trei zile o dată!". M-am dus iar la carceră, dar acum nu mai era pârâul cu gratii, ci era o odaie în care aveau crescătorie de ploşniţi. Înnegreau pereţii şi plafonul de sus. Nu era posibil să pui capul jos. În acea cameră blestemată mi s-a scurs o parte din tinereţea mea. După 15 zile de chin, am slăbit atât de mult că nu puteam vorbi, iar picioarele se împleteau ca la un copil de un an. Dacă au văzut că nu pot scoate nimic de la mine, m-au scos afară de la ploşniţi. M-au dus de mână ca pe un orb la bucătărie. Am stat pe un scaun lângă o masă. Bucătarul a

primit ordin să-mi dea mâncarea din urmă. Mi-au adus două supe odată şi pâine 600 grame. Mi-era foame, dar nu puteam să mănânc. Am servit cu mare greu jumătate de supă. Restul am dat-o la prizonierii care aşteptau numai să zic „Ia-o!" şi se repezeau buluc peste tine. Pâinea am împărţit-o la fel. Mare bucurie pe un om când îi dădeai 100 de grame de pâine. Şi un copil 400 de grame nu vrea să le primească, spune că e puţin, şi plânge. Amară viaţă a adus războiul omenirii! Şi frumoasă viaţă ne-a adus şi ne aduce pacea şi libertatea, cine le cunoaşte. Iar prin aceste cuvinte pe care le voi scrie la sfârşitul primului act din romanul meu nu cred că voi nega fericirea păcii.

De-aş trăi aici pe veşnicie,
Munţi de aur să primesc în dar,
Zâne din poveşti să-mi vie,
Case multe, bogăţie,
Toate-mi fie date mie,
Le-aş lăsa aici pe toate,
Nu pot sta în străinătate,
Vreau să simţesc ce-i pacea pe pământ,
Vreau să trăiesc liber oricând.

Viaţa din mină

Voi începe să scriu despre viaţa petrecută sub pământ în Rusia. Frumoasă poveste să o citeşti, dar să o petreci este foarte trist. Pentru prima dată când ochii mei au văzut uşa prin care trebuia să intri sub pământ, la o adâncime de trei kilometri, era în iarna anului 1945, când toţi prizonierii români, nemţi şi maghiari au fost organizaţi pe brigăzi şi mânaţi de santinele în mină. Această mină se chema „Pervâi Şacăt", adică „Mina I", în regiunea Cazahstan. Fără să fim învăţaţi la această muncă nu s-a dat lampă de gât şi „Davai ţiganii lui Antonescu, robotă!" Aşa ne spuneau santinelele cazace şi ruse la intrarea în mină. Dragii mei, frumoasă privelişte la intrarea acestei mine! Era o baracă unde aşteptam să iasă schimbul, iar în faţa ei se afla o căsuţă mică cu două odăi. În una intrai la telefon, iar prin alta te duceai în fundul pământului. După ce a ieşit schimbul de mânjiţi, unul câte unul, ne-a venit rândul şi nouă să intrăm. Şi cum am intrat? Ne-au dat pe mâna ruşilor, cazacilor, uzbecilor şi nici nu mai ştiu cum să le mai spun, căci în Rusia sunt şaizeci de naţiuni. Parcă i-a adunat potopul lui Noe. Să vă spun cum am intrat eu personal în iad. După graficul făcut

mi-a venit rândul să intru. Şi văd că la uşa minei aşteptau ruşi să ne ia cu ei. M-a strigat şeful de brigadă pe care îl chema Cavaleru Ion, de prin Bacău. Şi îmi spune:

– Te duci cu doi cazaci în mină. Ai să faci ce-ţi vor spune ei.

Cu paşi nesiguri am deschis uşa şi am intrat la întuneric. Dracii de cazaci m-au luat cu ei zicând în limba lor păsărească „Davai, camarad!". Şi m-am lăsat cu ei tot în jos neputând suferi aerul mucegăit al minei. Cazacii, ca să nu mă piadă, m-au băgat între ei. Lumina lămpii îmi arăta calea şi ochii cazacului care se tot boldea la mine ca un lup. De la un loc, aud tropăit de cai care pufneau şi ieşeau afară. Drumul era strâmt, aşa că m-a sucit un cal înapoi făcându-mă vălătuc. Mi s-a stins lampa şi am rămas înghemuit într-un colţ al peretelui. Cazacii tot strigau „Camarad, gioc!", adică „Camarad nu-i!". Au trecut toţi caii, vreo douăzeci. Cazacii m-au găsit şi am mers cu ei înainte. Nu ştiam să vorbesc ruseşte decât *pâine, lapte* şi *drac*. De multe mai poate da şi un om în viaţă. Cu greu am ajuns la locul de muncă. Şi văd că se aşează cazacii pe un lemn cu mucegai şi-mi fac semn să stau şi eu. Am stat, dar cu frică, pentru că de deasupra se tot măcina pământ căzând în

cap. Dracilor de cazaci nici nu le păsa. Văd că scoate unul o cutie în care avea nişte tutun măciant. Şi trage cu degetul buza de dedesupt a gurii şi toarnă praf între gingie şi buze. Şi aşa ţinea tot drumul praful în gură. Asta era aşa căci nu era voie de fumat în mină. S-au apucat de treabă. Înaintam cu drumul pe care se punea linie şi veneau vagoanele la încărcat cărbune. Locul unde săpam noi se chema *tupic*. Săpam doi metri după care întăream cu lemne în ambele părţi şi deasupra podem cu scânduri. Era o suveică de fată care venea şi controla să nu fie gaze în timpul lucrului. Pe fată o chema Olia. Eu m-am învăţat să lucrez cu cazacii şi să îndeplinesc orice fază de lucru. cazacii erau urâţi, cu barba rară, dinţi rari şi lungi, dar la inimă buni. S-au împrietenit cu mine şi eu cu ei. La mânie înjurau de stomac: „Aghinaus sîghi, sîghi!", adică „Boftu' mă-ti!". Pentru mine viaţa era totuşi tristă, căci eram departe de patria mea, departe de soare, sub pământ, la trei kilometri. Ceea ce mă bucura mai mult şi îmi alunga necazul era fata cu numele Olia, care avea o prezenţă de artistă. Portul ei frumos cu pantaloni-salopetă, părul blond care atârna pe umeri lucind la lumina lămpii mă făceau să răspund cu drag primului cuvânt „Drasvuet, Vasia!",

adică „Bună ziua, Vasile!". Trupul ei de şarpe trecea sprinten printre noi controlând gazele cu atenţie. Gazele le putea observa cu ajutorul unei lămpi de petrol. Venea cu lampa, o aşeza în locul în care săpam. Dacă erau gaze lumina lămpii se ridica în sus. Atuncea Olia dădea ordin să ieşim din locul de muncă la distanţa de una sută metri. Am lucrat una lună cu cazacii, după care m-au schimbat la altă fază de muncă. În acea mină era cărbune bun, calitate superioară. Îmi spuneau ruşii că este făcută acea mină de capitaliştii englezi şi americani pe timpul ţarului Nicolae. Şi pe motivul că este cel mai bun cărbune, este căutat pe sub pământ 60 de kilometri. Stratul de cărbune era de un metru şi de aceea se săpa cu greu. După cum am spus, eu am fost schimbat din locul dintâi şi m-au dat într-o brigadă de nemţi. Am lucrat cu ei un an la săpat cărbune. Locul de unde luam cărbunele era asigurat cu lemne. Munca era făcută numai în genunchi. Nemţii erau foarte delicaţi la lucru. În anul 1946 ruşii au găsit de cuviinţă să lucrăm în mină cu 300 de grame de pâine şi norma să fie de două tone de cărbune de ciolovic. Şi noi prizonierii, precauţi şi umili, lucram şi aşa. Aveam şef de brigadă un neamţ cu numele Baumainţ. Acest

neamţ era om bun şi respectuos. Parcă îl văd şi acum. Venea târâş în genunchi, căci stratul de cărbune era numai de un metru. Ajungea prin dreptul meu, unde lucram, şi spunea: „Servus, camarad! Vigheţ?", adică „Noroc, camarad! Ce faci?". „Fac rău, că ne dă pâine puţină!". „Camarad, încet! Nu la tine pâine, nu cărbune! Mică pâinea, mic bucată cărbune!". Şi aşa am petrecut timp de două luni cu germani.

După aceasta s-au organizat brigăzi numai de români, fiecare naţie deoparte. Şi eu am fost repartizat la o brigadă de români la care aveam un brigadier cu numele Gherman Ştefan. Pe ajutorul lui îl chema Vasiliu. Aceşti doi bandiţi erau uniţi cu comandantul de lagăr român, pe care îl chema Cavaleru Ion. Aceştia trei aveau cameră aparte, primeau mâncare dublă de la bucătărie pentru a putea răcni la sclavi. În fine, am mers la lucru cu românii. Viaţa s-a schimbat. Şeful brigăzii îşi lua angajamentul că 30 de oameni vor da în 8 ore 90 de tone de cărbune în loc de 30 de tone. Eu personal am fost pus de şeful meu Gherman Ştefan să primesc vagonetele cu lemne şi să le duc în abataj. Adică la oamenii care duceau o viaţă exploatată de trei bandiţi. Şi cum procedam? Aşteptam vagonul cu lemne de afară. Când venea va-

gonul, îl luam şi îl legam de vagoanele goale care erau trase de o maşină care se chema Electravos. Această maşină mergea cu baterie. Şi o conducea o rusoaică cu numele Tamara. Vagoanele de afară coborau pe linie în pantă cam doi kilometri. Şi erau trase de un motor care era montat afară. Linia era dublă. Mergeau 70 de vagoane sus cu cărbuni şi 70 coborau la centru jos, de unde Tamara, cu maşina, le lua şi le ducea până la locul de încărcat la distanţă de 3 kilometri. Aşa că mergeam şi eu cu lemnele la oamenii din brigadă. Acolo oamenii încărcau cărbune pe un uluc de tablă care era hâţâit de două sau trei motoare, după câtă lungime avea ulucul. Locul de unde se scotea cărbune se chema *lavă* în limba rusă. Această lavă avea intrare şi ieşire. Intrarea era pe jos, iar ieşirea pe sus. Aşa că eu duceam lemnele pe partea de sus. Acolo la ieşire era o galerie mică, numai cât încăpea omul, pe burtă, târâş, ca şarpele. Această galerie avea la ieşire un buton pe care apăsând opreai motorul, dând semnal la oameni c-au venit lemne. Şi apăsam pe alt motor care pornea motoarele şi puneam lemnele unul câte unul pe uluc. Oamenii îşi luau fiecare lemne, după nevoie. Vagonetul gol îl duceam înapoi la maşină. Această misiune am

avut-o timp de o lună. După aceasta, a venit o comisie de securitate de la Moscova. Noi le spuneam comisari. Şi au dat ordin că toţi vânătorii şi jandarmii nu merg la lucru, ci rămân în lagăr pentru cercetări. Eu, făcând parte din 6 Vânători Bălţi, am rămas în lagăr pentru judecată. Dar nu ne-au judecat aspru, ci ne-au luat la întrebări serioase. Şi dacă ai luat bătai de la părinţi, de ce şi pentru ce. Cred că eşti lămurit cu asta, dragă cititor, adică ce-a avut de suferit un prizonier în URSS. A durat una săptămână judecata, după care timp au venit într-o noapte şapte maşini. Ne-au trezit din somn şi ne-a spus căpitanul rus:

– Faceţi bagajul şi în cel mai scurt timp ieşiţi la poartă!

Să vezi prostie... Doar n-aveam bagaj decât catilogul şi lingura în buzunar. Le-am luat şi am ieşit la poartă. Aceasta s-a petrecut în iarna anului 1946. era o noapte cu viscol şi ger de 40 de grade. Ne-au suit la maşină şi... mână Ivan toată noaptea! În zorii zilei ne-am trezit în faţa unui lagăr cu numărul 13. Ne-am dat jos din maşină aşezându-ne pe ciuci. Santinelele ne-au numărat după ce am intrat înăuntru. Acolo ce să vezi? 14 000 de prizonieri, de orice naţie ai fi dorit. Am luat şi noi cunoştinţă de felul cum trăiau acei

prizonieri. Era noapte. Vântul puternic al stepei miorlăia a pustiu printre sârmele de telefon. Bieţii prizonieri trăiau în nişte bărăci făcute jumătate în pământ. Gardul dimprejurul lagărului era făcut din scânduri cu înălţimea de trei metri. Aşa că toată zăpada adusă de vânt se adăpostea înăuntru acoperind definitiv bărăcile şi intrarea pe uşă. Erau puşi oameni de serviciu zi şi noapte care aruncau zăpada din uşă, altfel se înfunda. În fine, am intrat şi eu înăuntru ca în beci, unde trăiau 100 de oameni pe paturi duble de scânduri, îngrămădiţi pe cant, având posibil de-a se întoarce numai la comandă. Erau de toate bărăcile 130, aşa că noi am fost repartizaţi în fiecare beci după nevoie. A doua zi ne-au organizat pe brigăzi şi am mers la lucru. şi ce fel de lucru se făcea? Un canal lung fără capăt, larg de un metru, adâncimea de 3 metri. Cum s-a nimerit, eu am căzut să lucrez în echipa unui brigadier cu numele Burlacu de prin Botoşani. Am mers la locul de muncă, mi s-a dat norma de doi metri lungimea şi trei adâncimea, săpat şi aruncat. Dădeam cu târnăcopul şi săreau bucăţi mici ca leul în ochi. Ni s-au dat daltă şi ciocan. Săpam ca tâmplarii în lemn. La norma dată, dacă o făceai în opt ore, primeai 600 de grame de pâine. Aşa că pământul era îngheţat şi

nu puteam săpa decât un metru. Şi din cauza aceasta ni se tăiau din raţie 300 de grame. Mergând seara în lagăr înmărmuriţi de frig intram în beciuri şi aşteptam masa. Pâinea o primea brigadierul de la ruşi, cântărită în bloc, aşteptând două-trei ore până când o primea. Apoi venea cu pâinea într-o pătură şi o punea în mijlocul bărăcii pentru împărţit. Şi cum o împărţeam? În baracă era întuneric. Doar în fundul bărăcii licărea lumina mică de la gura sobei înfundată cu cărbuni. Aşa că făceam lumină cu făchii de brad. Prizonierii vechi erau învăţaţi cu acest fenomen. Au făcut un cântar de lemn cu care măsurau porţia fiecăruia în parte. Unul tăia pâinea, altul cântărea, iar doi înşirau porţiile de pâine pe paturi. După aceasta, la fiecare porţie de pâine i se punea număr şi toate numerele erau puse într-o căciulă, amestecându-le. După aceasta, se ducea fiecare prizonier şi îşi lua număr din căciulă şi i se dădea porţia de pâine cu numărul respectiv. Această inovaţie făcută de noi se chema „sorţ". Care era motivul? Pâinea era pătrată, iar la tăiat se formau colţuri şi felii. Aşa că ochiul prizonierului flămând făcea diferenţă între colţ şi felie zicând că colţul e mai mare ca felia. După aceasta, se duceau doi oameni şi aduceau ciorba de la bu-

cătărie. La fel şi aceasta trebuia împărţită, de fiecare câte un polonic. Restul ce rămânea se împărţea cu lingura la fiecare. Astfel se isca ceartă, ba chiar şi bătaie, făcliile de brad se stingeau făcând în baracă fum şi întuneric. În felul acesta ne chinuiam jumătate de noapte după care ne culcam tot flămânzi. A doua zi mergeam la lucru, intram în canal, unde în timpul nopţii se înfunda cu zăpadă şi gheaţă, aruncam zăpada, săpam gheaţa, după care măturam şi începeam a săpa pământul îngheţat ca osul. Pe deasupra canalului se plimbau santinelele strigând „Davai, camarad, robotă!". Brigadierul român, la fel şi el striga: „Dă-i de acolo, Baghiule, Tănase şi tu Abordioaie, tu-ţi biserica mă-ti!". Iar noi băteam din palme şi fugeam pe loc ca să nu îngheţăm. Seara mergeam în lagăr, luam masa şi ne culcam pe patul de scânduri, vorbind de mâncare până adormeam. Brigadierul primea trei porţii pentru a putea răcni şi a se purta neomeneşte chiar şi cu sătenii lui.

În fine, din acest lagăr după două luni am plecat la alt lagăr cu numele Costenco. Şi ce fel de prizonieri am plecat la acest lagăr? Toţi acei ce au făcut parte din vânători, jandarmi şi oameni politici, foşti legionari şi ofiţeri în armata lui Antonescu. Eu am căzut

printre aceştia şi aşa că în noaptea de 13 ianuarie, anul 1946, ne-au luat cu maşina şi dus la lagărul mai sus numit. În acest lagăr mi-am găsit prieteni. Erau mai mulţi prizonieri vechi căzuţi din '41, prima zi de război. Când m-au văzut s-au mirat de mine vorbind: „Tare-i slab!". Şi-mi dădea care mai de care pâine şi supă de cartofi cum nu mai văzusem până acolo. M-am văzut sătul zicând că mă duc şi în fundul pământului numai să mai ajung şi eu să am pâine la cap şi să dau şi la altul. Să vezi că în acel lagăr era formată o comisie de securitate de la Moscova. Şi aşa că pe aceştia noi sosiţi acolo ne-au chemat la cercetări serioase să vadă ce fel de prizonieri suntem, dacă suntem criminali de război şi pe motivul ăsta să fim puşi la cele mai grele munci.

Iubiţii mei, a început judecata. Comisia de cercetări îşi avea biroul la subsol. Şi tot acolo erau formate carceri de beton. Au fost chemaţi prima dată la judecată oamenii politici. După care au urmat jandarmii şi vânătorii. Am fost şi eu chemat la birou, unde stătea pe scaun un ofiţer sovietic cu gradul de căpitan. Îi dau „Bună seara!", el îmi răspunde şi mă pofteşte politicos să stau pe scaun. Eu am stat şi el m-a întrebat: „Fumezi!". Şi îmi întinde o ţigară, prietenos, parcă ne-am fi cunos-

cut din copilărie. I-am spus că nu fumez şi dânsul a retras ţigara lăsând-o pe scrumieră. A scos un registru mare, stilou şi m-a întrebat serios cum mă cheamă, dacă am părinţi, fraţi, surori, cât pământ, câte clase ştiu, unde am făcut armata, ce misiune am avut, unde am fost pe front, ce comandant am avut în regiment, batalion, companie, pluton, grupă şi aşa mai departe. Eu am răspuns la toate clar şi corect ca bună-ziua. Dânsul scria toate răspunsurile în cartea neagră. Dragă cititor, după aceste întrebări au mai urmat mii şi sute, pe care nu le mai pot scrie în acest caiet. De ce? Fiindcă ochii îmi micşorează privirea, din cauza lacrimilor care ies fără să vreau. Dar totuşi trebuie de ştiut că binele aduce rău şi răul bine. De aceea voi scrie o parte din răul petrecut de mine în Rusia, să rămână amintire. Aşa că cu domnul căpitan s-a făcut viaţa foarte grea. M-a întrebat de toate cu scopul de a răspunde şi recunoaşte prin iscălitura mea acuzarea nedreaptă a lui. Eu, văzând că sunt acuzat pe nedrept, i-am răspuns curat:

– La acuzarea dumneavoastră nu recunosc nimic decât ceea ce-am declarat!

Dânsul s-a sculat în picioare mânios, înjurându-mă şi scoţând din

dreapta un pistol din buzunar. Şi mi-a hotărât cu răzbunare:

– Dacă nu spui, te împuşc şi te îngrop colo pe deal.

Eu i-am spus hotărât:

– Nu ştiu nimic. N-am ce spune. Puteţi să mă puşcaţi. Poftim, pistol aveţi!

Şi numai văd că-mi spune: Noi nu avem nevoie de hoitul tău, ci avem nevoie de muncă. Iar dacă nu vei spune ce noi ştim deja, pedeapsa te aşteaptă. Şi pedeapsa voastră prin împuşcare este uşoară. Trebuie să mâncaţi iarbă şi rădăcini şi apoi să muriţi de voie. Auzind aceste cuvinte în graiul românească, mi-au lăcrimat ochii fără să vreau şi căpitanul m-a scos afară spunând plantonului:

– Îl bagi la carceră şi i se dă mâncare la trei zile o dată.

Carcera era o odaie la subsol care avea un geam văruit, un lacăt mare la uşă şi zăvor de fier. Pe jos, podit cu scânduri de brad. Sus, la fel. Era prin iunie 1946. în carceră era cald, dar nu puteai pune capul jos din cauza ploşniţelor care erau anume crescute în acea odaie. Şi acolo, cu păduchi de lemn, am petrecut 15 zile ca un an. Eram scos la cercetări de două ori pe zi, noaptea de două ori. Mâncare mi s-a dat de două ori la trei

zile. După 10 zile de chin cu ploşniţele am slăbit atât de mult că nu puteam vorbi şi picioarele nu mă serveau să păşesc un prag cât de mic. Şedeam acum lungit pe duşumeaua goală, în izmene şi cămaşă. Îmi intrau bujgăniile de ploşniţi în urechi şi prin păr. Dacă au văzut ruşii că nu scot nimic de la mine, m-au scos de la carceră. Şi i-au spus plantonului să meargă cu mine la bucătărie să-mi dea mâncare. eram slăbit ca un om când iese de la operaţie. Plantonul, văzând că nu pot merge, m-a luat de mână şi hai. Cu mare greu am ajuns în sala de mese unde am stat pe un scaun oftând lung ca o babă. Eu acum nu mai ştiam ce-i foamea, dar mirosul unei mâncări de varză murată fiartă mi-a trezit în suflet gustul de mâncare. Aşa că bucătarul, având ordin să-mi dea mâncarea din urmă, adică ceea ce nu mi-a dat la carceră, a venit la mine cu două porţii de mâncare, varză murată fiartă şi felul doi pasat fiert căruia ei îi spuneau *caşa*. În fine, mi-era foame ca la câine în fântână. Cum să mănânc, căci nu mă servea nici gura, nici stomacul, iar mâinile tremurau ca de paralizie. Cu mare greu am servit jumătate din supa lucioasă, bucurându-mă că era fierbinte, iar restul de mâncare am dat-o la prizonieri care stăteau de numai să zic

„Ia-o!" şi se repezeau ca Grivei. Pâinea am luat-o la dormitor. Am ajuns la patul meu unde mă aştepta comandantul de lagăr român, şeful de brigadă şi căpitanul care mă judecase. Acum s-au hotărât ei ce să facă cu mine. Şi au propus ca a doua zi dimineaţa să fiu trimis la lucru în brigada lui Gherman Ştefan, în mină, la săpat cărbune.

Dragii mei, acum era la mine ultimul pas între viaţă şi moarte. Am hotărât singur soarta mea pentru a putea rezista în faţa unor criminali umani. Şi anume ei au hotărât să fiu trimis la lucru în mină unde trebuia să suporţi cea mai grea muncă şi eu eram slab, fără nici o putere fizică. A doua zi dimineaţa am fost pus pe graficul de lucru împreună cu toţi prizonierii. A ieşit la poartă toată brigada. Eu am rămas în dormitor. La numărătoare ruşii au văzut că lipseşte un ciolovic. Au dat alarma prin dormitoare şi m-au găsit. M-au întrebat:

– De ce nu mergi la robotă?".

Le-am răspuns:

– Nu pot. În mină trebuie să împingi la vagoane şi eu nu pot nici merge clar...". M-au luat la cabinetul domnului căpitan, comandantul de lagăr rus pe care îl chema Fidirencu. M-a întrebat:

– De ce nu mergi la lucru?

I-am răspuns:

– De ce m-aţi ţinut la carceră? Cum să muncesc aşa slab?

Dânsul mi-a spus serios:

– Îţi fac acte de sabotaj şi vei sta 15 ani pedepsit la noi în loc să te duci acasă.

I-am spus:

– Faceţi ce vreţi.

Şi mi-a luat întrebări serioase... Şi câte găini a avut tata, ce megieşi am, cum îi cheamă, dacă am făcut politică. M-a pus să iscălesc numele meu. Eu am refuzat. Dânsul a chemat santinela şi m-a băgat la carceră. Am stat la carceră două zile, după care timp a venit o comisie de doctori în lagăr. M-au scos de la carceră şi am fost dus la comisie. Dezbrăcându-mă complet, am trecut prin faţa a 15 doctori dintre care cinci erau femei. Comandanta comisiei sanitare era o femeie cu gradul de căpitan. În fine, am trecut prin faţa la toţi. M-au tras de piele spunând: „Slab ciolovic!". Ajungând la doctora cu gradul de căpitan, îmi ia întrebări:

– De ce eşti slab?

I-am spus că am fost la carceră. Dânsa a hotărât ca să fiu clasat categoria a treia. Mi-au dat fişă de evidenţă şi am mers la casa de odihnă. Casa de odihnă era formată în lagăr. Am stat acolo una lună în mâncare şi curăţenie

mai bună. După o lună m-am refăcut şi am fost trimis la lucru la mină. Din lagăr până la mină era distanţă de 6 kilometri. Pentru schimbul 1 ne sculam la ora cinci şi jumătate pentru ca la opt să fim pe teren. Ajungând la mină, se proceda astfel. Noi prizonierii eram necalificaţi în muncă. De aceea, eram repartizaţi la lucru cu ţivili, un prizonier şi doi ruşi. Aşa că eu am căzut să lucrez la transport cu un neamţ ucrainean care conducea o maşină mică numită Electarvos. Pe acest neamţ îl chema Baumainţ. Era tânăr şi respectuos. Mă înţelegeam cu el bine. Mi-a arătat ce am de făcut, eu am înţeles, dar greu de tot, fiindcă nu ştiam ruseşte. Dar totuşi, cu străinii înveţi repede. Aveam după maşină 16 vagoane pe care trebuia să le număr la plecare şi să le leg unul de altul cu nişte cârlige care se chemau în limba rusă *ţepcă*. Când era gata făceam semn cu lampa, care se chema *camuletră*. Şi neamţul meu dădea de manivelă şi maşina pornea încet, pe urmă mai tare, făcându-şi loc prin întuneric cu becurile orbitoare. Iar eu stăteam pe vagonul din urmă ţinând lumina lanternei sus. Calea parcursă de noi era de 3 kilometri până la locul de încărcare a cărbunelui. Erau trei maşini care cărau într-un schimb. Aveam staţii cu variante

unde se aşteptau una pe alta. Am lucrat un an la transport şi am petrecut multe, din care voi spune mai pe scurt. Trebuia să fii în primul rând iute ca o căprioară, fiindcă tăţi ţivilii care lucrau acolo erau aduşi ca pedepsiţi fiecare după faptă, 6 ani, 10, 15. şi lucrau ca nebunii, înjurând numai de 300 de dumnezei. Eu mă purtam cu ei ca o fată mare, dar totuşi purtarea mea în faţa lor nu era nimica.

După o lună de zile mi s-a schimbat conductorul meu neamţ şi l-au înlocuit cu un rus voinic cu numele Fomuşchin. Acest diavol era foarte rău. La prima cunoştinţă cu mine mi-a spus: „Fascist! Ţiganul lui Antonescu!". Dar asta nu-i nimica. Avea un obicei că mâna maşina prea tare şi vagoanele uşoare săreau de pe linie. Şi eu nu mai stăteam pe vagonul din urmă, ci săream din mers fără să vreau. Dânsul mâna cu vagoanele târâş, răsturnându-le pe drum. După aceea oprea şi venea la mine înjurând ca un nebun. Şi-mi spunea: „Davai, pădimoi vagon, ciorti!". Adică „Ridică la vagon, drace!". În fine, ridicam vagoanele cu mult necaz, rusul pornea maşina apăsând furios pe manivelă. Ajungeam la locul de descărcare a cărbunelui. Lăsam vagoanele pline şi luam alte vagoane goale mergând înapoi la locul unde se săpa căr-

bune. Până se încărcau 16 vagoane dura două ore. În acest timp mă culcam în cabina maşinii adormind şi visând zile cu soare, flori şi iarbă verde când afară viscolea şi era un ger de 39 de grade. Mă trezeam buimac de vis, aprindeam lanterna, Ivan pornea maşina şi mergeam la centru. Venea schimbul, iar eu cu mecanicul rus dădeam în primire şi ieşeam afară. Drumul de ieşit afară era în pantă, aşa că până ieşeam eram transpirat şi obosit. Noi prizonierii, la ieşirea din mină, aveam santinelă care ne număra şi ne trimitea în cabana anume făcută pentru noi. Aşteptam până ieşea ultimul prizonier din mină. După aceasta ne încolonam şi plecam spre lagăr, dar cu anevoie, pentru că vântul aspru al Siberiei sufla puternic aducând cu el nisip care întuneca văzduhul şi înţepa obrazul slab al prizonierului. Şi aşa mergeam cu capul în jos ca oile. Santinela striga: „Pă piachi, camarad!", adică „Pe cinci, camarad!". Ajungând în lagăr mergeam la baie. Dar foarte greu, fiindcă salopetele pe noi erau îngheţate şi aşa cu greu făceam baie şi mergeam la dormitor. Aşteptam cu nerăbdare să mergem la masă. În sala de mese mergeam câte 100. la intrare erau patru uşi care se învârteau lăsând numai un om să intre. După masă, mergeam la dor-

mitor. Dormeam ca la trei ore, după aceasta mergeam la anumite corvezi prin lagăr. Aceasta ne era viaţa. Dus şi venit. Robotă şi robotă. De acasă primeam răspuns foarte rar, dar şi cu aceasta mă mângâiam foarte mult. La mina de cărbuni unde lucram eu era destul de greu. Dar să vezi că ruşii aveau mine şi mai periculoase.

Aşa că am soarta să povestesc o întâmplare foarte tristă petrecută în anul 1948, luna aprilie, 28. Am fost trimis ca pedepsit la altă mină tot de cărbuni. Ne-ai ales ruşii pe toţi „criminalii de război" şi ne-au trimis la alt lagăr şi altă mină. Am fost de toţi vreo 500. În fine, am ajuns acolo după o noapte de mers cu maşina. Am intrat în lagărul cu numărul 7. După aceasta ne-au organizat pe brigăzi şi hai la lucru în mină. Să vezi că aici nu era departe mina de lagăr, un kilometru jumate. Dar era o mină în care ploua din cauza izvoarelor prea multe. Aşa că la intrare înăuntru era un bordei şi în bordei era un cazac urât, cu pielea roşă, dinţii rari şi lungi şi barba despicată. Acest cazac ne-a dat la fiecare câte o lampă care ardea cu carbit. Avea greutatea de 5 kilograme. Vreau să spun că la lucru în mină găseai majoritatea cazaci, restul ruşi basarabeni pedepsiţi ca şi noi. Eu am fost dat să lucrez cu trei cazaci care

nu ştiau ruseşte deloc. Am coborât cu ei tot în jos vreo 15 metri. De acolo, mai în jos, am dat de un şuvoi de ploaie. Pe jos, în părţi şi deasupra era podit cu lemne. Din cauza ploii lemnele erau ude şi lunecoase. Eu, mergând cu frică în urma cazacilor, am lunecat şi am căzut cu capul de lemne. Lampa tot de lemne, dar nu s-a stricat. Nici lampa, nici capul, căci lampa era bineînarmată şi capul, cu ochi, a văzut mii de stele. M-am sculat, cam ameţit. Cazacii m-au aşteptat şi cam râdeau în felul lor. Am ajuns la locul de muncă mergând cale de doi kilometri. Aici viaţa s-a schimbat. Pe jos mergea apă, de deasupra ploua cu picuşuri mari care făceau un vuiet de ploaie liniştită. Cu tovarăşii de lucru nu puteai vorbi decât prin semne, din cauza zgomotului ce-l făceau maşinile ce duceau vagoane şi motoarele cu pompele ce scoteau apa afară. Misiunea ce mi-au dat-o cazacii era astfel. Veneau lemne de afară încărcate la un vagonet. Cazacii lucrau la săpat cărbune. Şi în locul cărbunelui trebuia întărit cu lemne. Le duceam vagonul cu lemne de brad. Ajungând la locul unde lucrau ei, descărcam lemnele şi le împărţeam la fiecare după nevoie. Vagonul gol îl legam după maşină şi maşina îl ducea afară la încărcat. Până vagonetul cu

lemne venea de afară eu lucram cu cazacii. Stratul de cărbune era de 3 metri, aşa că lemnele erau lungi tot de 3 metri şi groase de 25 de santime. Locul de unde se lua cărbunele rămânea gol şi pământul de deasupra se dărâma şi prindea muncitori. Din cauza asta întăream cu lemne. Şi cum făceam? Lemnele de brad veneau puse în picioare, deasupra lor erau grinzi pe care le puneam deasupra pochilor şi pe grinzi podeam cu scânduri late, tot de brad. Aşa că muncitorul era păzit. Erau cazuri când şi stâlpii de brad se rupeau. Muncitorii fugeau şi pământul se dărâma. De aceea, pentru mină se foloseşte numai lemn de brad, căci bradul când se rupe pocneşte şi anunţă muncitorii să se retragă.

Acum să las toate. Cu bine cu rău, am lucrat acolo jumătate de an. Şi ca să ajung la subiectul dorit, adică ce soartă au avut peste 300 muncitori ţivili şi prizonieri care şi-au dat viaţa în acest iad blestemat. Era ziua lui 28 aprilie 1948. O zi cu soare, fără pic de nor. Am mers la lucru schimbul I, am intrat în mină aşteptând vagonetul cu lemne să-l duc la cazaci. Ajungând la capătul liniei, am descărcat lemnele şi acum trebuiau duse la locul de muncă, vreo 20 de metri. Am luat o bârnă în spinare şi m-am dus la cazaci. Când

colo, ce să vezi? Toţi muncitorii - ruşi, cazaci, români, nemţi - veneau buluc peste mine şi strigau:

- Arde mina! Fugiţi afară!

Eu, văzând aşa ceva, am lăsat lemnul jos şi am fugit. Toate maşinile s-au dus la garaj. Toţi fugeam de frica morţii. Curent nu mai era. Toate motoarele care scoteau apa afară s-au oprit. Pompele nu mai trăgeau apă. Aşa că pe drumul pe care fugeam era apă până la genunchi. Din urmă, venea peste noi un val de foc verde. Cum te-ajungea erai carbonizat. Lumina lămpii s-a făcut numai cât un grăunte. Drumul de ieşit afară lung numai de 3 kilometri. Gazele cu foc au fost împânzite peste tot locul. Femei, fete ţipau şi fugeau. Care rămânea murea ars şi înecat, pentru că apa creştea de zor. În fine, a venit salvarea, ruşi echipaţi cu măşti pentru a scoate morţi şi a ne arăta drumul de ieşit afară. Eu am tot fugit, dar cu greu, căci gâtul mă ustura, nasul mi se înroşise de gaze. Şi fugind eu buimac de groază mă opreşte un rus cu mască ţipând la mine:

- Nu ieşi pe aici! Sunt gaze şi mori!

Echipa de salvare a îndreptat gazele cu foc pe drumul pe unde trebuia să ieşim. Şi toţi muncitorii care au ieşit pe unde au intrat au murit carbo-

nizaţi. Eu am găsit un drum părăsit, am tot înaintat fără să ştiu unde merg. Şi tot fugind eu aşa pe întuneric, căci lampa mi s-a stins, acel drum m-a scos la lumina zilei. Dar cu greu, pentru că lemnele care ţineau pământul erau putregăioase şi miroseau a mucegai. Dând eu cu capul de ele, cădeau peste mine şi odată cu ele cădea şi ţărâna peste mine. pe cale găseam morţi şi oameni vii care nemaiputând merge strigau după ajutor. Eu mă trăgeam ca şarpele pe lângă ei. Şi cu mare frică să nu fiu prins de mâna cuiva. Ştiam precis că nu pot scăpa şi ca să-l iau în spate nu puteam. Cu greu am reuşit să merg în genunchi, târâş, prin mâl şi lemne cu mucegai. Şi mergând cu grijă să nu mai dau peste lemne, am prins a vedea o mică lumină şi am înţeles că acolo e gura minei şi lumina soarelui. Am mai fugit eu, dar am obosit complet şi m-am lăsat pe un lemn cu mucegai. Vaiete se auzeau din urmă. Căldura de foc venea mereu. M-am sculat şi am continuat drumul. Lumina de la gura minei s-a mărit ca un ou, pe urmă tot mai tare. Acuma eram mai vesel şi mergând aşa aud prin întuneric un vaiet de ajutor. Cine era? O fată basarabeancă lucra şi ea pedepsită la acea mină. A cerut ajutor. Eu am luat-o de mână şi am ieşit afară. Soarele era

acum la amiază, dar nu se vedea din cauza norilor de fum şi foc. Pe unde am ieşit eu din mină a fost destul de greu, dar când am aruncat ochii la gura minei pe unde intrasem acum se vedea ieşind o limbă de foc cu fum verzui care se înălţa până la cer. Eu acum eram liber fără santinele şi mă gândeam să plec. Fata pe care o ajutasem a plecat spre casă. Mi-a spus cuvinte de mulţumire şi a dispărut prin fum. Am plecat şi eu ajungând la casa de adunare a prizonierilor, unde căpitanul rus, comandant de lagăr, număra şi scria prizonierii care ajungeau până la el cu viaţă. În fine, m-a scris şi pe mine, m-a consultat medicul rus care era de faţă şi mi-a spus că trebuie să merg la spital. Am intrat în coloană şi, conduşi de santinelă, am fost dus la spitalul format numai din prizonieri. În acest timp echipa de salvare sovietică a scos toţi morţii din mină şi s-au găsit 111 prizonieri morţi. Un fenomen ciudat s-a întâmplat cu aceşti prizonieri morţi. Le-au făcut la toţi sicrie, salopete noi, muzica lagărului. Au fost puşi la maşini, câte zece sicrie. Muzica într-o maşină, toţi îmbrăcaţi în haine negre, drapelul fiecărei naţii în loc de prapur. În ziua înmormântării au fost opriţi toţi prizonierii de la lucru şi au dat ultimul salut şi adio celor ce mergeau spre

mormânt. Eu acest film l-am privit de la etajul spitalului. Cu durere în suflet m-am despărţit de această privelişte.

Am ieşit din spital refăcut şi am mers la lucru, dar nu în mină, căci toţi prizonierii - nemţi, români, unguri şi alte naţii - au refuzat să mai meargă la lucru în mină. Şi această refuzare ruşii spuneau că e grevă şi sabotaj. Au adus santinele duble, ne-au închis în lagăr şi noaptea eram încuiaţi în bărăci. Aceasta a durat o săptămână. După care timp am cerut noi să mergem la lucru. Şi ne-au pus ruşii să facem o linie de tramvai. Era prin mai 1948. Lucru în aer liber. Era plăcut. Dar ruşii, oameni diplomaţi, nu ne-au lăsat nici acolo să lucrăm, ne-au socotit reacţionari pentru greva făcută. Aşa că ne-au împrăştiat din acel lagăr, desfiinţându-l complet. Câte 100, 200, 300, 50, ne-au dus la alte lagăre din acel ţinut cu numele Cazahstan. Eu şi cu alţi prizonieri în număr de cincizeci am fost repartizaţi la secţia a şaptea. Acolo ce să vezi? Ne duceau cu maşina pe un câmp pustiu. Şi acolo am făcut o şură mare. Săpam pământ şi făceam cărămidă. Seara mergeam în lagăr cu maşina. Dimineaţa la fel. Eram păziţi de santinele pe teren şi pe drum. Mi-era drag să fac cărămidă. Mi-am găsit un prieten. Îl chema

Linte Nicolae, de prin Bârlad. Dânsul era om cu liceu şi ruşii l-au pus contabil. Acest prieten al meu conducea acea lucrare şi m-a pus pe mine să lucrez la aşezat cărămidă şi să le număr, pentru fiecare zi câte s-au făcut. Era prin luna lui mai. Iarba mijea cu greu pe câmp. Frigul părăsea cu greu acele ţinuturi. Cărămida se usca mai mult de vânt. Dimineaţa şi seara luam masa în lagăr. Pentru amiază ne aducea mâncarea pe teren. Erau mai multe sate nu departe de noi. Femeile de prin sat - rusoaice, nemţoaice, basarabence şi cazace - veneau la noi cu seminţe de vânzare, turte coapte pe plită şi cornuri, lapte dulce şi acru. Noi prizonierii eram săraci de bani, dar tot mai făceam câte o hoţie. Cum spune proverbul: „Românul trăieşte şi mort.". Santinelele ne pazeau să nu fugim, dar încolo nu ştiau ce facem. De exemplu, eu personal am avut un costum de haine. L-am făcut în lagăr, căci erau croitori de tot felul. M-a costat 300 ruble. Aici unde lucram, văzând că e lipsă mare din partea mâncării, am hotărât să vând hainele. Şi cum le-am putut da? Am îmbrăcat costumul pe sub salopetele de lucru, am ieşit pe poarta lagărului, cu frică, dar am reuşit. Ajungând la lucru m-am dus la biroul prietenului meu, am dezbrăcat cos-

tumul, am îmbrăcat salopetele de lucru şi m-am dus la treabă. Hainele pentru târg le-am făcut pachet. Acum eu trebuia să găsesc clientul. Şi l-am găsit. Acolo la cărămidă trebuia apă şi pe noi santinelele nu ne lăsau să aducem apă din sat. Aşa că au pus să aducă apă un băiat rus. Îl chema Colia (Nicolai) şi avea doar 17 ani. Am vorbit cu el şi am făcut târgul. Să vezi cum. Când au venit cu butoiul cu apă, eu m-am dus să descarc apa, am luat pachetul într-o căldare şi ajungând la băiatul cu pricina i-am plasat pachetul în coşul căruţului. Iar el l-a acoperit cu haina. L-am învăţat să-mi dea bani într-ă bucată de turtă îndoită, adică să se prefacă că mănâncă el şi-mi dă şi mie. Preţul costumului a fost de 150 de ruble. Şi aşa s-a petrecut târgul româno-rus, care m-a făcut să am şi eu cu ce cumpăra de-ale mâncării. În fine, astăzi vindeam eu, mâine altul şi aşa trăiam cu toţii departe de patrie.

Şi acum să vă spun mai departe. Au trecut două luni la acel lucru şi a venit ordin într-o zi să plecăm cu maşina. Unde? În România. Aşa ziceau santinelele ruse: „Români merge Romenia." Şi am plecat fără să mai fim duşi prin lagăr. Au inserat două maşini. Ne duceau pe câmpul plin de mărăcini

şi iarbă aproape uscată a Siberiei. Dragii mei, nu am ajuns în România, ci într-un lagăr de români chinuiţi, care avea numărul 12. Erau acolo 1300 de români, 900 de nemţi, unguri 600 şi japonezi 2000. Toate aceste naţii munceau din greu fără plată şi cu mâncare mai rea ca la porci şi mai puţină ca la câine. Am luat şi eu cunoştinţă de lagărul morţii, căci în seara zilei de 10 iunie am fost daţi jos din maşină în faţa porţilor acelui iad. Am fost număraţi şi băgaţi în ocol. Înăuntru erau bărăci construite jumătate în pământ. La intrarea în baracă era un mic coridor care avea scări ce coborau în interior. Ce viaţă era acolo? Ca în grajd. Paturi comune în ambele părţi. Dormeai pe cant. Ne-au organizat şi pe noi la muncă. Se făcea o mină şi se lucra încă pe trei schimburi. Nu se producea nimic. De aceea, bieţilor prizonieri nu li se dădea nici mâncare; după cum am spus, şi rea şi puţină. Eu acum mai aveam o mică speranţă, 100 de ruble ce îmi rămăsese de pe haine. Şi aceşti bani îi economiseam cu băgare de seamă. Cumpăram pâine cu anevoie. Găseam câte un ţivil care cu mare greu se învoia cu mine să-mi aducă. Nu puteai să mănânci de faţă cu prizonierii, căci ţi-o luau. Aşa că aveam în mină o galerie unde ascundeam pâinea într-o

cutie de lemn. Şi când mergeam la lucru în timpul liber mă alimentam. În acest lagăr am stat două luni, după care timp a venit ordin că toţi românii, maghiarii şi nemţii din România merg acasă. Era pe 25 martie. Ne-au oprit de la lucru şi ne-au dat salopete noi. Toţi eram veseli, muzica cânta şi bieţii prizonieri care jucau, care chiuiau, care cântau de bucurie. A durat trei zile până s-a format la gară trenul special pentru noi. În fine, a sosit şi ziua plecării. Ne-au scos din lagăr încolonaţi câte 5. După ce am ieşit toţi pe poarta lagărului, comandantul de lagăr român a oprit coloana şi a adus cuvinte de mulţumire comandantului de lagăr rus. Dar rusul nu a permis nici un cuvânt de mulţumire din partea noastră, ci a răcnit cât îl ţinea glasul:

– Nu trebuie să ne mulţumiţi! Mergeţi în România şi vă rugăm să nu mai veniţi al doilea caz cu război contra noastră.

Comandantul român atuncea a strigat:

– Companieee, drepţi! Înainteee marş!

Muzica formată din toate naţiile a început a cânta „Vaporul Titanic" şi marşul „Spre libertate, lumină, astăzi cu toţii să pornim!". Nu pot uita niciodată bucuria ce era în sufletul fiecărui prizonier.

Ne-am depărtat de lagăr conduşi de santinele. Era o zi cu soare. Pe câmp nu era zăpadă, dar era frig şi pământul îngheţat. Am mers cale de jumătate de zi, după care am ajuns la gara Mario-novca, unde vagoanele ne aşteptau, locomotiva şuiera de zor şi noi nu ne încredeam de bucurie şi de dor.

În fine, ne-am suit în vagoane unde erau paturi comune, suprapuse. Santinelele s-au împrietenit cu noi, în timp ce trenul a plecat spre România. În urma lui, sute de mâini civile ruse – femei, fete, copii şi oameni – făceau semn de recunoştinţă şi adio. Trenul a plecat lăsând în urmă fum, dar în inima fiecărui prizonier mare bucurie. Căci acum era momentul când părăseam meleagurile oraşului Caraganda, regiunea Cazahstan, unde am petrecut o viaţă de suferinţă, cinci ani. Această stepă din Rusia era lipsită de iarbă verde. Nu se vedea ramură de pom cât cuprindeai cu ochii. Iarna ne vizita în luna august şi nu părăsea acele meleaguri până în luna iunie. Vânturi aspre, ger până la 60 de grade. În fine, dau uitării această viaţă chinuită acolo şi rămân să privesc din mersul trenului câmpia fără capăt. În vagoane eram organizaţi, fiecare avea patul lui. Mâncare acum ni s-a dat suficientă. Bucătăria era pe tren. Santinelele ne păzeau acum de formă, în fiecare vagon câte două santinele. În mersul trenului s-au

împrietenit cu noi şi erau veseli că ne conduc spre România. Eu aveam patul în faţa vagonului şi aşa că de pe pat puteam privi alte regiuni mai plăcute, altă lume mai veselă. Era prin luna martie. Au început a trece prin faţa ochilor câmpii cu verdeaţă, livezi cu pomi fructiferi. Am văzut arând tractoare. Am văzut dimpreună cu santinela multe şi multe privelişti. Am văzut oameni liberi mergând la robotă cu maşina, fete, femei cântând, dar am văzut şi lume nefericită, adică lipsită de libertate. Pe câmp, nu departe de calea ferată se vedeau lagăre cu deţinute femei care erau puse la o muncă lipsită de prestigiu uman. Trăgeau la plug. Aceasta era o muncă obişnuită pentru acea lume bătută de soartă. Văzând aşa ceva, nu am mai glumit cu prietenii din vagon, jocul de table şi şah l-am lăsat şi am încremenit uitându-ne cu toţii la plugul tras de 15 femei. Iar un brigadier ţinea de coarnele plugului. Acest fenomen s-a întâmplat şi la noi prizonierii, dar eram socotiţi criminali de război. Aşa ne spunea orice rus sau rusoaică. Şi privind noi aşa la cei ce arau, trenul îşi căuta de drum. Dar drumul era lung până în România, cale de mers cu trenul 21 de zile. Am întrebat santinela de ce sunt puse femei la arat. Rusul a răspuns cu mânie:

– Aceste femei au fost în timpul războiului prietene bune cu nemţi şi români, ne-au trădat patria.

Şi noi am întrebat miraţi:

– Câţi ani sunt pedepsite aşa?

El a spus:

– Niciodată nu vor fi libere, căci statul sovietic în lacrimi nu crede.

Eu am rămas trist la aceste cuvinte şi am spus în gândul meu că nu mai este Dumnezeu, nici în cer, nici pre pământ, nici în aer, nici în apă. Omul este condus de om şi e singura fiinţă pe pământ, în cer, în apă şi în aer. Trenul mergea de zor. Roţile lui ţăcăneau şi se învârteau ducându-ne spre România. Stâlpi de telegraf rămâneau în urmă. Ce era frumos şi urât rămânea, dar noi eram veseli ca lumea la nuntă. Fiindcă din ce în ce apăreau în faţa ochilor regiuni mai frumoase, clima devenea mai dulce, păsări parcă ciripeau mai frumos. Mai aveam de mers cale de cinci zile. Urmăream cu nerăbdare să ieşim din Asia şi să privim cu ochi liberi pământul Europei. În fine, am ajuns să vedem şi oraşe frumoase, construite de mâna prizonierilor de toate naţiile. Dar am mai văzut şi multe amintiri ale războiului trecut. Când am trecut Volga era un pod în construcţie şi trenul a trecut pe podul vechi, mergând foarte încet. aşa că am avut timp să văd marile lucrări ce se executau pe fluviu. Am văzut şi oameni

care ne priveau cu ochi răi, dar şi oameni cărora ne-a făcut plăcere să le spunem „Dasfidania!", adică „La revedere!". Şalupele mergeau cu energie tăind valul apei limpezi şi cristaline. Ruşi tineri şi mai în vârstă cântau cântecul „Volga, Volga!", iar cu mâinele făceau semn de mergeţi cu bine. Am părăsit totul. Gândul meu mergea mai tare ca trenul. Unde? Acasă. Dar se întorcea înapoi supus de persoana mea, care se afla în tren pe meleaguri tot mai străine. De fericit ce eram mâncarea primită de la bucătar o înapoiam pe jumătate cu mulţumire.

Sunt multe, foarte multe de spus, dar ca să vezi, dragă cititor, unde a ştiut să ne ducă trenul şi prietenii noştri sovietici. Voi povesti, căci am trecut prin toate oraşele Rusiei, nu le mai spun pe nume, căci mă enervează. Şi totuşi, sunt de respectat oraşele prin care am trecut. Să spunem că este o mândrie pentru orice om care a trecut pe meleagurile Uniunii Sovietice şi nu a murit încă – fericit să fie în veci! Eu spun cu multă umilinţă şi mă socotesc cel mai mic dintre oameni, după cum mă arată şi făptura, dar stau şi mă gândesc că mulţi oameni de valoare şi-au pierdut viaţa nu pe front luptând, ci suportând cele mai mârşave mizerii ale lagărului. Nu ştiam ce înseamnă lagăr, dar tăticul meu mi-a spus odată că

oamenii prinşi în război se duc la un teren împrejmuit cu sârmă şi acel teren se cheamă lagăr. Dragii mei, sunt convins, de aceea vreau să ajung la subiect. După multă vreme de mers cu trenul şi multă speranţă că vom ajunge acasă în scumpa noastră patrie, fără să vrem am văzut că apar alte santinele, străine faţă de acelea care ne-au adus din Siberia. Ne-au obligat să părăsim vagoanele şi să fim încolonaţi pe cinci, prinşi de mână. Şi „Davai, direcţia lagărul înainte marş!". Această fericire nu pot s-o declar, căci nu există nici în copilul care se naşte cu picioarele înainte. De aceea, scriu şi spun că din mersul trenului spre România am fost opriţi şi daţi jos în oraşul Niculaev. Ce-i drept, acest oraş era cunoscut de persoana mea şi pot să spun că faţă de Siberia eram ca acasă. Şi ca să nu deviez de la subiect, vă pot spune că de la tren am fost duşi într-un lagăr cu numele „Secţia a patra". Am mers pe stradă mult. Îngrămădiţi de santinele, la un moment dat s-au deschis nişte porţi mari şi am fost rugaţi şi obligaţi să intrăm înăuntru. Spre fericirea noastră, în acel lagăr mai erau încă 4000 de prizonieri romani, unguri din România, nemţi şi tot felul de naţii care au fost trăite în România. În fine, am luat cunoştinţă de acel lagăr. Erau şi ofiţeri romani, la vreo 400, din toate unităţile. Ajungând la acest lagăr mi-am găsit

prieteni. Mi-am găsit şi pe domnul comandant de regiment, pe care îl chema Grosulescu Petru, pe comandantul de companie Cazacu şi pe mulţi alţii care mă cunoşteau. După ce am fost organizaţi pe brigăzi, ni s-a dat raţia de prizonier: una ciorbă fiartă, iar felul doi caşa, adică mei fiert. Şi aşa am fost organizaţi pe brigăzi la lucru la limanul Nistrului. Era un pod pe vase. Treceam pe el şi lucram la vapoare. Îmi plăcea acest lucru, căci totul se lucra pe apă. Dragii mei, îmi trebuie multă răbdare să povestesc din trecutul acestor zile. Dar mai precis eu ştiu că plăcerea cititorului este să ştie ce va mai fi. Ce să fie? În acel lagăr am petrecut două luni de zile. După acest timp, ţin să vă comunic că totul s-a perindat astfel. S-a afişat că toţi prizonierii care trebuie să plece din acest lagăr sunt scrişi la poartă. Eu, aflând de acest zvon, m-am dus la poartă şi am controlat listele. Şi, din nefericire, m-am găsit scris. M-am dus la dormitor. Mi-am făcut micul bagaj şi m-am prezentat la poartă. Acolo ce să vezi? Tot felul de prizonieri gata pentru plecare. Eu aveam la mine ca bagaj o valiză mică, iar în ea un castron de aluminiu, amintire de la Giţă Purcaru, săteanul meu care a murit în cea mai nenorocită regiune a oraşului Cazahstan, oraşul Karaganda. Locul de înmormântare al lui este dealul cu numele Dubovca. Şi ca să nu uit de su-

biect. La ieşire, pe poarta din acel lagăr, nu am luat decât valiza goală. Castronul de aluminiu, amintire de la săteanul meu, l-am dat la alt prieten ce nu a plecat cu mine. Eu am ieşit pe poartă fiind controlat. După ieşire, prietenul mi-a aruncat castronul peste gard. Eu l-am luat şi am continuat drumul, fiind mulţumit. Mai întrebuinţez un cuvânt, dragii mei. De ce pământul poate suporta atâţia proşti şi Dumnezeu nu-i vede nicicum? Pentru că de aici povestea adevărată este lungă. Mergând păziţi de santinele, ne-am îndepărtat de frumosul oraş Niculaev. Şi să vezi cum. Prinşi de mână câte cinci, eram rugaţi mereu să ţinem aproape. Mergând cale de două ore, am ajuns la portul Mării Negre cu numele Niculaev. Acum iar pot să pronunţ un cuvânt. Dragii mei cititori, în faţa noastră plină de fericire a apărut un vapor sovietic, dar ce vapor, frumos şi mare. Dar mai frumos ca el a fost rusoaica cu numele Nina. A ieşit pe scările vaporului şi a vorbit pe româneşte, jumătate, adică:

– Român, auzi nume, merge sus.

Eu am înţeles şi am rămas în aşteptare. Vântul care nu cere scuze de la mine ducea părul blond al rusoaicei cu numele Nina peste carnetul unde eram şi eu scris. Cu nerăbdare am aşteptat să fiu strigat, dar vântul a stat,

părul ei s-a aşezat şi pe mine cu nume schimbat m-a strigat:

– Badiu Vasile, merge sus!

Auzind acest cuvânt, am tresărit şi pe scară m-am suit. Toată lumea era a mea. Vaporul a dat semnalul de plecare. Nina şi-a strâns caietul şi gândul de la toţi. Santinela ne-a poftit în vapor. Pe capul meu era acum o plăcere nespusă. Dar să vezi că vaporul avea trei etaje. La subsol ne-a băgat pe noi, la mijloc restaurant şi la suprafaţă era dormitor. În fine, mânaţi de santinele, ne-am dus la subsol. Pe bancă m-am aşezat puţin, am oftat, dar vaporul îşi căuta de drum. Se lăsa în jos, se suia. Parcă ne dădea în scrânciob. Nu aveam acum nici un fel de placere, nici să dorm, nici să mănânc, nici să cânt. Gândul meu era acum la cei scumpi şi dragi, la părul rotat şi mare, crescut, să le pot spune de aproape „Bine v-am găsit!". Vaporul mergea de zor. Mulţi din prizonieri au adormit. Dar eu eram amator să mai văd o dată valurile mării ca nişte munţi de zăpadă. Acest fenomen era din cauza zilei cu nor şi vânt. Aşa că am stat mult pe gânduri şi m-am cerut să ies afară la veceu. Santinela m-a condus până deasupra şi mi-a spus să nu stau mult. Mie nu-mi era de dus la veceu cum nu mi-era a muri. Dar ca să văd valurile mării m-am dus de formă. Şi am privit marea cu valuri înspumate. Vaporul era greu şi se afunda

făcându-şi loc printre dealuri de apă. Santinela m-a strigat înăuntru spunând serios:

– Davai, curvă român, înăuntru!

Eu mi-am luat ochii de la frumuseţile mării şi am coborât pe scări tot în jos. M-am dus la locul meu şi m-am culcat. De necaz am adormit, visând zile cu soare în timp ce pe mare era furtună şi ploaie. În fine, după o zi de mers cu vaporul am ajuns în oraşul Odessa, oraş binecunoscut de noi, dar fără prieteni şi mulţumire sufletească. Ca din senin au apărut santinele, pe lângă vapor, şi ne-au dat jos numărând cu atenţie orice prizonier. Ne-au pus pe cinci, prinşi de mână şi au ordonat: „Şargaa, marş!", adică „Înaintee, marş!". Santinela a pus mâna pe fiecare rând numărând 100. Şi dă-i drumul prin oraş. Eram cam la 4000 de prizonieri. Circulaţia a fost oprită. Ţivili depărtaţi de pe stradă. La fiecare intersecţie câte o mitralieră. Mi s-a făcut părul pe cap mai lung de groază şi de necaz. După o jumătate de oră am fost băgaţi în lagăr, care se afla în marginea oraşului, aproape de port.

Dragii mei, această situaţie neplăcută am suportat-o cu greu, văzând că după o speranţă lungă am ajuns la poarta unui lagăr cu numărul 7/159/5 Odessa. Am ajuns iar prizonier. Porţile s-au deschis. Comandantul lagărului cu

numele Stratiencu ne-a luat în primire pe sute. Am intrat şi eu pe prima şi a doua poartă privind cu ochii gardul de beton ce împrejmuia acel iad. Mulţi prizonieri vechi care se aflau în acel lagăr nu mai terminau cu întrebatul, de unde venim şi din ce judeţ suntem. Am fost poftiţi de comandantul de lagăr român, pe care îl chema Apetrei Ion, de prin Dorohoi, să mergem la dormitor. Şi dormitorul era sus, la etajul trei. M-am suit şi eu pe scări şi am ajuns la patul meu, oftând din greu şi neputând suporta gălăgia pe care o făceau bieţii prizonieri. N-am apucat să ne găsim fiecare patul şi a venit în dormitor un căpitan rus politic cu numele Fidirencu şi un şef de brigadă şi activist politic, Munteanu Petru, de prin Iaşi. Am făcut linişte în dormitor şi ne-au spus despre situaţia din România şi că dacă vom munci cu ambiţie vom merge şi noi acasă în România. Şi pentru munca depusă ni se plăteşte până la 800 ruble pe lună. Numai că noi nu avem dreptul să primim toţi banii în mână, ci ni se dă numai până la 200 ruble, restul ni se opreşte pentru cazare, haine, mâncare şi lumină. Aceşti bani se dau dacă îndeplineşti norma de 105 procente. Dacă ai făcut numai 90 de procente, nu mai luai 200 ruble, ci luai una sută, sau 70, până la 30 ruble.

În fine, ne-au lămurit ei de situaţia din acel lagăr. Toţi prizonierii vechi din acel lagăr lucrau într-o fabrică de pluguri cu 3 brazde, până la 5. Şi această fabrică se afla lângă lagăr. Ne despărţea doar şoseaua. Şi se lucra pe trei schimburi. Aşa că tot în acea seară am fost organizaţi pe brigăzi şi pe schimburi şi ne-au spus:

– Fiţi atenţi, care îşi aude numele va merge la lucru în fabrică, schimbul doi. Veţi merge la sala de mese, vi se dă mâncare şi la sunarea sirenei veţi ieşi la poartă. În acel lagăr erau şi nemţi din România, mai mulţi saşi. Să vezi ghinion. Mi-am auzit şi eu numele chiar în acea seară, să merg la lucru cu un şef de brigadă de prin Bârlad. Îl chema Linte Nicolae. Când m-a văzut s-a mirat mult, căci ne cunoşteam din Siberia. Mi-a fost bun prieten de suferinţă. Ne-au despărţit ducându-l pe el în acest lagăr unde ne-am găsit. De bucurie ne-am sărutat. M-a chemat la biroul lui, căci era om cu liceu şi ruşii l-au pus brigadier şi normator pe lucrul din fabrică. Mi-a spus:

– Aici, Vasile, e bine, nu mai este ca în Siberia. Vei merge cu mine în fabrică şi vei lucra unde îţi va plăcea.

N-am avut timp să mai discutăm, căci sirena din curtea lagărului a sunat de-ţi lua auzul. Îl întreb pe Nicolae ce înseamnă asta. El a spus că mergem la

masă. Am ieşit din birou coborând scările care tremurau de greutatea sutelor de prizonieri care mergeau la masă cu gălăgie. Am mers cu castronul în mână la sala de mese. Ce-i drept, mâncarea era bună faţă de unde fusesem eu. Prizonierii erau graşi, veseli, bine îmbrăcaţi. Mulţi dintre ei nu mai primeau mâncarea de la bucătărie, căci aveau bani şi era cantină în lagăr cu tot felul de alimente şi fructe. S-a terminat de luat masa, iar sirena a nunţat ieşirea la lucru. au deschis porţile, santinelele au barat şoseaua, au deschis şi poarta fabricii şi doar cât am traversat strada şi am intrat în interiorul fabricii. Santinelele au rămas la poartă, căci în fabrică nu mai eram păziţi, ci liberi, dimpreună cu ţivilii. Difuzoarele cântau de zor ruseşte şi româneşte la ora României. Pentru prima dată eram şi eu fericit, auzind în româneşte cântecul „Cărăruie care sui în vârf de munte". Condus de şeful meu, am luat cunoştinţă de toate secţiile cu fazele de lucru. Ocupa această fabrică cam zece hectare de teren care era închis cu gard de beton înalt de doi metri care avea pe streaşină bucăţi de sticlă prinse în beton. Din loc în loc erau fixaţi drugi de fier prin care erau trase trei rânduri de sârmă ghimpată. Aşa că nu puteam să fugim. Şi nici nu căutam să fug, căci ne spunea căpitanul politic:

– Români, dacă fuge vreunul, îl găsim şi în România! Lucraţi cinstit şi tovarăşul Stalin vă va da pricaz să mergeţi şi la voi acasă!

Acum eram şi eu lucrător în fabrică în Odessa. Să vezi cum. Şeful de brigadă al meu m-a dus la un loc foarte bun de lucru. Şi anume era o secţie unde se vopsea plugul complet, gata pentru control. Şi eu am intrat la vopsit toate plugurile care veneau la mine pe sus. Erau aduse de o macara cu curent. Ajungând la mine, era lăsat plugul jos. Eu îl luam tot cu ajutorul unei macarale. Apăsam pe un buton şi plugul era ridicat sus şi pe o bandă cu scripet duceam plugul la locul pentru vopsit. Şi cum procedam? Era acolo în secţie un mare bazin de beton, lung de patru metri şi lat de doi metri. Acest bazin era plin cu vopsea verde. Şi aşa că eu apăsam pe un buton cu curent, plugul se ridica în sus şi îl duceam la locul dorit. Ajungând deasupra bazinului cu vopsea, tot cu ajutorul firului de curent, lăsam obiectul în vopsea şi în zece minute minute ieşea tot plugul complet vopsit. După aceasta era scos, se scurgea vopseaua de pe el şi îl duceam afară pe o rampă cu ajutorul scripetelui. Acolo tot prizonierii îi făceau o ladă de scânduri şi împachetat cu atenţie era controlat de o fată ingineră rusoaică pe care o chema Tamara. După control i se punea număr şi

când se făceau 100 de pluguri erau trimise la export. Am lucrat un an de zile în această fabrică şi au trecut multe piese şi pluguri prin mâna mea, care erau trimise în alte ţări, cum ar fi Albania, România, Bulgaria, Polonia. Norma mea la vopsit pluguri de calitate era de 30 de bucăţi în opt ore şi luam 200 de ruble la lună. Îmi plăcea această meserie, dar nu m-au lăsat ruşii mult acolo, căci spuneau că fac cunoştinţă prea multă cu ţivili. Aşa că după două luni am fost schimbat la altă meserie. Mi-au dat un polizor, care mergea cu curent. M-a învăţat o maistră rusă cum să schimb piatra de polizor. Veneau piese de plug de la turnătorie şi erau cu dungi, aşchii, nituri care trebuiau polizate. Puneam piesa pe o bancă şi cu polizorul toceam orice cută. Erau acolo în fabrică nişte autocare mici pe care le conduceau fete mecanic. Şi aşa că venea fata cu autocarul încărcat la mine. Eu luam în primire numărând piesă cu piesă.

S-a schimbat viaţa acum, ştiam şi eu ruseşte, cântam, glumeam, râdeam cu fel de fel de tineri şi tinere, cu oameni în vârstă sovietici. Mă chinuia foarte mult dorul de cei dragi. Mi-era dor de pământul românesc, de satul unde m-am născut şi am copilărit. Dar toate acestea erau departe. Zgomotul motoarelor, al maşinilor de găurit îmi împrăştiau gândul de acasă şi rămâ-

neam obligat cu aceeaşi soartă. Am lucrat şi în schimbul de noapte. Era bine, dar mă simţeam foarte trudit. Să vezi întâmplare. Lucram tot la polizor. Şi mi-au venit nişte piese mici să le dau la polizat. Le ţineam cu mâna. Aşa cî ţinând piesa băgată jumătate în polizor, am închis ochii de somn. Polizorul şi-a căutat de treabă. A prins piesa şi cu ea şi mâna mea. Piesa s-a dus înăuntru şi urma să intre şi mâna, dar m-am trezit şi am oprit curentul cu mâna însângerată. Polizorul mi-a tocit un deget luîndu-i unghia de tot. Am scăpat uşor. O soră de serviciu, sanitar în fabrică, a văzut accidentul şi a venit la mine urgent. M-a prins de mână şi m-a pansat. Am mers cu ea la dispensarul care era în fabrică. Mi-a dat foaie de scutire trei zile. Dar nu în lagăr, ci la lucru. veneam cu muncitorii în fabrică cu mâna legată de gât cu pansament. Cu ocazia asta am vizitat toată fabrica, orice secţie cu orice fază de lucru. M-am vindecat la deget şi am intrat iarăşi la locul meu de muncă. Dar nu am mai închis ochii niciodată. Treceau nopţile ca rândunica la cuib. Mergeam în lagăr odată cu lumina zilei. Eram număraţi mai ceva ca banii. Oameni de serviciu în lagăr ne pofteau să mergem la baie. Era baie cu aburi şi duş. De la baie mergeam la masă. De la masă la dormitor. Mă chinuiam mult până adormeam, deşi eram trudit. Ziua nu te poţi

odihni. Treceau clipele odată cu gândurile. Venea plantonul şi ne trezea pentru masa de 12. pentru a merge toate echipele la masă dura mult timp. Eu mă sculam, mă spălam şi până eram anunţat la masă mergeam la club, unde mai luam câte o carte şi citeam. Oamenii de ştiinţă prizonieri au găsit de cuviinţă ca la club să fie o hartă cu fiecare sătuleţ, cărare sau pârâu din România. Îmi plăcea foarte mult această hartă. Urmăream cu degetul toate satele României, dar când dădeam de sătucul meu, cu şcoala, troiţa, drumul ce duce spre biserică, valea Mastacănului cu pârâul Măstăcănoasa eram fericit şi mă duceam cu gândul la căsuţa cu pomi bătrâni de ani unde m-am născut şi am copilărit. În sufletul meu era acum un film pe care nu-l închidea decât sirena care anunţa masa. Mergeam la masă, de aici iarăşi la lucru în fabrică. Iar ne numărau. Santinelele cu pistoale automate ne spuneau mereu „Davai, român!". Eram 600 de prizonieri într-un schimb. Erau prizonieri şi la construit blocuri, la făcut canale. Era şi fabrică de cărămidă, fabrică de cherestea. În toate sectoarele de lucru figurau 7000 de prizonieri români, nemţi, unguri, poloni şi alte naţii care făceau parte din România, cu bolnavi şi oameni de serviciu în lagăr 8000. Toţi aceşti prizonieri munceam cu gândul şi speranţa că

vom merge acasă. Să vedeţi, dragii mei, cum am mers şi acasă. În acea fabrică am lucrat în anul 1949 trei luni şi tot anul 1950, în care timp am lucrat şi la blocuri. Să vezi cum. Noi prizonierii de război prin munca noastră aduceam mult venit ruşilor, dar oricât am fi muncit de mult, eram văzuţi rău de Securitate şi de oamenii politici sovietici. După şapte ani de viaţă şi muncă la ei, tot ne rosteau cuvintele „ţiganii lui Antonescu", „fascist român", „curvă". Dar noi acum eram învăţaţi şi cu astfel de „bună ziua". Trăiam cu speranţa că vom scăpa. Eu unul am scăpat de ei, dar au fost mulţi care au murit acolo în acel lagăr. Care a fost motivul? Pe la jumătatea anului 1950, luna iunie, a venit o comisie de securitate şi ne-a cercetat amănunţit. Din cercetările făcute, au scos vinovaţi, adică „criminali de război", vreo 700. Pe aceşti prizonieri, printre care am fost şi eu, autorul acestui roman, ne-au scos din fabrică şi ne-au dus la lucru la blocuri. Şi cum au procedat. Ne-au numărat 200 de ciolovici şi ne-au dus într-un câmp. Şi acolo, păziţi de santinele săpam fundaţia pentru un bloc de 11 etaje. Acel teren l-am închis tot noi cu gard de scânduri de brad de trei metri înălţime. De la lagăr şi până la locul de muncă eram duşi cu maşina. Mâncarea acum era mai proastă şi lucram cu normă. În fiecare zi eram cri-

ticaţi că nu muncim, nu facem norma şi că România mai are de plătit daune de război Rusiei. Ruşii au format oameni politici, activişti de partid şi dintre prizonieri. Făceau adunare cu noi, şedinţă, şi ne forţau la muncă. După ce au închis cu gard terenul unde lucram, toate materialele, cărămidă, nisip, var erau aduse de ruşi cu maşina. La poarta micului lagăr ruşii erau daţi jos din maşină şi pe poartă intra numai şoferul. Noi prizonierii descărcam şi şoferul rus ieşea cu maşina supravegheat de santinelă. Acum nu mai aveam legătură cu ţivili. Dacă aveai nevoie de cumpărat pâine sau roşii de la chişc, te rugai de santinelă şi mergea cu tine ca să iei pentru mai mulţi. Aşa s-a procedat cu prietenii ruşi. Blocul pe care l-am început 200 de oameni a fost terminat în două luni. Mortarul era făcut cu betoniere. La un capăt şi altul al blocului au montat câte o ţeavă de fier, au legat cablu de ele şi pe cablu circula un scripete cu motor care ducea cărămidă şi mortar la zidari. Eu fiind cam sprinten eram trimis de şeful de birgadă să lucrez sus la etaj cu un pui de neamţ. Îi zic pui fiindcă l-au luat ruşii de acasă la vârsta de 16 ani. Era băiatul descurcăreţ, cunoştea mecanică. Îl chema Bordei Mihai. Era neamţ, dar vorbea curat şi româneşte. În fine, m-am suit sus, dau mâna cu el şi spun:

– Noroc, puştiule!

– Ai venit să lucrezi cu mine?
– Da, am venit!
– Hei, bădie, ai să fii ajutorul meu.

Noi ne cunoşteam din Siberia. În multe lagăre am fost împreună. Am luat şi eu cunoştinţă de misiune şi am început lucrul. El conducea un motoraş cu curent care se chema macara. Cu această macara suiam materialul sus, de unde era dus la zidari. Într-o zi s-a întâmplat un accident din cauza noastră. Să vezi cum. De jos se ridica mortarul cu macaraua ce era condusă de prietenul meu neamţ. Pe platforma pe care o ridica macaraua erau puse două roabe cu mortar de prizonierul cu numele Georgescu Petru de prin Bucureşti. La comanda lui au fost ridicate roabele cu mortar sus. Eu eram sus cu mecanicul meu. Dânsul a apăsat pe buton şi motorul a ridicat roabele sus. Dar, fiind mortarul prea greu şi macaraua mică şi uşoară, s-au răsturnat cu noi cu tot. Norocul a fost că noi ne-am agăţat de o schelă şi am rămas sus. Dar motoraşul cu roabele s-a dus jos. Prizonierul care deservea macaraua nu a avut timp de retragere şi a fost lovit de o roabă în umărul drept, rupându-i mâna. În fine, a fost dus accidentatul la spital, iar noi am fost cercetaţi de comisia rusă. A trecut şi asta. Mi-am văzut de lucru înainte, dar cu mare băgare de seamă. Mă luam cu puştiul şi

ne duceam la spital la Georgescu Petru. I-au pus mâna în gips şi i-au legat-o de gât.

Şi după cum se transformă totul pe pământ, după cum se stinge o ţigară, aşa au trecut şi acele zile care m-au făcut să îmbătrânesc. În fine, blocul s-a terminat, cu multe camere, dar şi cu multe vieţi omeneşti pierdute. Eu sunt acela care am învins totul. Prin faţa ochilor mei au trecut multe. Şi le voi scrie. Şi le voi povesti pe acest caiet. De la lucru eram duşi în lagăr de santinele pe străzile Odessei, cam patru chilometri. Ajungeam în lagăr, eram număraţi la poartă de unde mergeam la dormitoare. În dormitor mă simţeam fericit fiindcă stăteam în cameră cu un ofiţer român pe care îl chema Popescu Gheorghe din Ruseni. Avea gradul de locotenent. După legea internaţională, ofiţerii români şi de alte naţii nu mergeau la lucru. Aşa că ofiţerul meu avea ocupaţia de pictor. Ştia şi limba rusă foarte bine. Veneau la el şi ruşi ţivili cărora le făcea fel de fel de tablouri. Veneam de la lucru. Pe domnul Popescu îl găseam lucrând sau citind. Datorită lui am învăţat să scriu ruseşte şi să citesc. Mi-am făcut un caiet de hârtie de sac de ciment şi orice cuvânt pe care nu-l ştiam era scris acolo. În fabrică învăţam să vorbesc cu ţivili ruşi. Acuma era viaţa mai dulce, ştiam să cânt ruseşte sau să mă cert cu cine

căuta ceartă. Ştiam să vorbesc şi cuvinte intelectuale, după cum găseam persoana. Erau mulţi ruşi şi multe rusoaice care ştiau româneşte, dar nu vorbeau cu noi. Cât am lucrat în această fabrică a trecut o toamnă, o iarnă, primăvară, vară şi iar toamnă. Acum era toamnă pe drum, cerul senin ca oglinda, dar în inima mea era mumai nor şi sufletul plin de dor. Veneam de la fabrică conduşi de santinele, dar numai domnul Popescu ştia de gândurile mele. Ajungeam în lagăr unde se deschidea poarta şi eram număraţi cu atenţie de comandantul de lagăr căpitan sovietic. Mergeam la dormitor, unde îl găseam pe prietenul de cameră Popescu. Mă vedea supărat şi iute se repezea cu o glumă.

– Am auzit că mergem acasă, Vasile. Ce stai supărat?

Îi răspundeam şi eu cum puteam, tot în glumă.

– Cum să mergem acasă, că nu am învăţat încă bine ruseşte să vorbesc?

El râdea şi eu plecam la masă. La masă mergeam pe companii. Mâncarea obişnuită era ciorbă de cartofi şi felul doi caşa (mei fiert). Veneam de la masă, îmi făceam patul şi mă culcam cu gândul undeva departe, poate voi putea visa măcar. Dar în somnul zbuciumat de gânduri nu visam decât tot

santinele pe lângă mine şi cuvântul „Davai, robotă!". În fine, mă trezeam cu ochii la portretele scumpului meu prieten. Camera unde locuiam era sus la etaj. De la geam puteam privi oraşul Odessa la apus de soare. Înspre răsărit blocul avea o terasă de unde vedeam cu ochii liberi Marea Neagră. Portul era aproape. În timpul liber stăteam pe terasă şi admiram valurile mării cum se alungau, ca nişte dealuri, aducând cu ele câte un vapor cu drapel românesc. Părăseam aceste frumuseţi şi mai mergeam la club şi pe jos, la subsol. Aceasta era viaţa plictisită după şapte ani de zile fără viaţă. După cum am spus, afară era toamnă, frunzele plopilor cădeau tremurânde pe uliţi. În lagăr era mereu aceeaşi melodie. Gălăgie ca la nuntă. Şapte ani aceeaşi melodie, fir-ar a dracului să fie! Şi acum, dragă cititor, te rog să mă scuzi de cuvinte de prost gust. Citeşte mai departe şi vei găsi multă simpatie în cuvintele pe care urmează să le scriu. Voi strânge toate gândurile mele ca pe un buchet de flori bătut de brumă şi cu ajutorul gândului bun voi scrie de acum mai mult despre ziua când a trebuit să fiu şi eu liber să vin acasă în România. Acum era toamnă târzie şi rândunelele plecau. Numai prizonierii în lagăr munceau mereu, munceau.

Zvonurile erau multe că vom pleca acasă. În fine, au venit şi clipele acelea, le-am văzut, le-am petrecut, dar nu credeam. Numai că într-o zi, mergând de la lucru în lagăr, am văzut că santinelele erau mai bune cu noi şi copiii voiau să ne spună despre marea bucurie ce era acum difuzată. Ajungând în lagăr, ne-a numărat comandantul de lagăr sovietic cu numele Stratiencu, care era vesel foarte tare. Glumind cu noi, spunea româneşte „Merge la casa!". Toţi prizonierii eram veseli. Care cânta, care plângea. Muzica cânta. Iar oamenii care şi-au terminat pedeapsa acum jucau într-o horă mare ca la nuntă. În acea zi nu am mai mers la masă. Venea căpitanul sovietic şi ne obliga să mergem la masă. O parte din prizonieri erau acum îmbrăcaţi în salopete noi şi pufoaice. Am mers şi eu la magazie, am primit costumul şi m-am dus la dormitor, la prietenul meu de cameră, locotenentul Popescu Ion din Ruseni. Era om în vârstă, dar l-am găsit în cameră cântând în timp ce îşi făcea micul bagaj. Eu l-am salutat cu bucurie, iar el m-a strâns la piept sărutându-mă ca un tată şi spunând cuvântul:

– Poate acum vom merge, Vasile!

Mi-am căutat şi eu valiza, m-am pregătit. Vreau să spun că domnul locotenent avea un căţel de odaie frumos şi jucăuş. Întotdeauna când veneam de la lucru căţelul ieşea înaintea mea şi mă conducea până în cameră. Dar de data aceasta căţeluşul cu numele Bombonel lipsea. Îl întreb pe domnul Ion, iar el îmi spune:

– A căzut de la etaj şi acum e bolnav în cuşcă.

Eu am luat un castron de caşa şi i-am dus să mănânce, dar el a servit puţin şi s-a sculat dând din codiţă, urmându-mă în cameră. Parcă ar fi vrut să spună că merge şi el în România. Dar acum să las păţania lui Bombonel şi să spun ce am păţit eu. Acum eu am plecat jos la cei ce jucau şi chiuiau ca nebunii. Nu mult şi noaptea se lasă peste plopii fără frunze, în timp ce la noi în lagăr era lumină ca ziua şi prizonierii nu mai aveau somn. Comandantul de lagăr român şi sovietic ne-au anunţat să mergem la club. Am mers cu toţii la adunare, iar muzica nemţească şi românească cânta „Hai tramvai, tramvai, du-mă acasă, ce mai stai!". S-a făcut linişte. Prin lagăr, oamenii de serviciu mergeau anunţând din cameră în cameră să meargă toată lumea la şedinţă. În fine, am mers şi eu, mai vesel ca întotdeauna. În şe-

dinţă a luat cuvântul comandantul de lagăr sovietic şi ne-a spus că este ordin de la tovarăşul Stalin că toţi românii, nemţii, maghiarii şi alte naţii care s-au născut în România vor merge acasă la ei în România.

– Trăiască prietenia românosovietică!

Au fost aplauze de un sfert de oră cu strigături de „Ura!". Domnul căpitan sovietic ne-a spus cuvinte de mulţumire pentru munca depusă la ei şi printre altele a adus laude poporului român, că este harnic şi bun gospodar. Şi cu lacrimi în ochi a rostit cuvântul „Dasfidania!", adică „La revedere!". A mai luat cuvântul comandantul de lagăr român, activist de partid. Pentru a doua zi ni s-a spus că nu mergem la lucru. ne pregătim pentru mers la gară, numai că vagoanele nu sunt gata, durează 3-4 zile până se pot organiza. Dar până ce vom pleca, comandantul de lagăr român a spus să se formeze o echipă artistică şi să dăm o mică serbare la care să participe şi oameni sovietici care şi-au depănat ghemul vieţii dimpreună cu noi.

– Timpul este scurt, dar dacă ştii un cântec participi cu el.

Şi aşa că eu auzind aşa ceva am fost prezent la serbare cu două cântece: „A venit mama la mine" şi „Am

plecat la oaste-n primăvară!". M-au primit cu bucurie prizonierii intelectuali din echipa artistică. Spun aceasta căci numai la această serbare am văzut că sub numele de prizonier era om care ştia 12 limbi. Fiecare prizonier a căutat să spună ceva la această serbare de bun rămas. Serbarea s-a dat în aer liber, pe scena făcută de noi. Eu am mai cântat cântecul „A venit la mine mama din sătucul de departe", acompaniat de două acordeoane, un neamţ şi un român. Mare mi-a fost bucuria că am fost aplaudat de toată lumea. Dar cu aceste lucruri nu voi uita clipele despre care vreau să scriu cu mult înţeles.

Dragii mei, cum trec toate în lumea aceasta a trecut şi serbarea noastră la care au participat cu mult interes oameni sovietici. A venit şi ziua plecării din lagărul 4 Filiala. Cuvântul adus de la gară că vagoanele sunt gata pentru plecare a fost primit de toţi prizonierii cu multă bucurie. În fine, ne-am pregătit de mers la gară, pe jos, încolonaţi pe cinci. Dar cu condiţia să nu avem nimic la noi, scrisori, fotografii, inel. Eu am lăsat totul, numai valiza, catilogul şi lingura. Domnul Popescu, prietenul meu, avea pe Bombonel. Nu l-a putut lua, dar să vezi minune, a mers sărmanul pe jos printre prizonieri.

Ce să mai spun, iubite cititor? Cea mai frumoasă povestire urmează de-acum, despre felul cum am plecat. Ai, te rog, răbdare să spun. Pentru plecare am fost 3600 prizonieri. La ieşirea pe poartă era control scris. Eram număraţi câte 100 şi „Davai, camarad, dămoi!", spunea santinela rusă. A ieşit pe poartă muzica. Pe urmă prima sută. În a doua sută am ieşit şi eu. A ieşit şi căţelul. La oamenii din faţă li s-a dat drapelul românesc, portretul lui tovarăşul doctor Petru Groza, al lui Stalin. Comandantul de lagăr a dat ordin de plecare în timp ce lumea sovietică făcea semn cu mâna, căci oricât de prizonier ai fi fost tot trebuia să ai o prietenă. Dar asta a dispărut ca roua dimineţii. Ceva interesant. Erau copii care ştiau româneşte şi ne spuneau:"Mergeţi cu bine!". Care nu ştia zicea: „Mămăliga maloco, România dalico!". Pe şoseaua pe unde am mers noi la gară nu mergeau maşini. Să vezi. Am ajuns la gară. Vagoanele cu uşile deschise. Paturile în ele ne aşteptau. Dar nu ne-am suit în ele, căci muzica cânta de zor. Şi aşa că bieţii prizonieri s-au pus pe jucat dimpreună cu ruşii. Eu ce să zic? Nu am jucat pentru că nu puteam, dar de privit eram primul. Şi nici nu voiam să mă fac de baftă într-o ţară

atât de mare. Acum să vezi frumuseţe. Trenul a dat semnalul de linişte. S-a terminat jocul şi cu el „Rămâi cu bine, Odessa!". Santinelele ne-au poftit în vagoane strigându-ne pe nume. Mi-am auzit şi eu frumosul prenume şi m-am urcat în tren. S-a urcat şi domnul Popescu, dar căţelul Bombonel a rămas sărmanul. Şi eu cu gândul la el am neglijat să spun că drapelele românesc şi sovietic au fost puse în capul maşinii, iar portretele conducătorilor României au fost puse la fiecare vagon. După ce s-au urcat toţi prizonierii în vagoane, s-au urcat şi două santinele la fiecare vagon. Maşina a dat semnalul de plecare. Şi a plecat spre România. Ruşii ne-au făcut semn de adio până ne-au pierdut în zare. În sufletul meu era acum o bucurie nespusă, fiindcă vedeam şi eu cu ochii liberi ziua de ani şi ani aşteptată. Trenul îşi căuta de drum, iar noi, cu uşile deschise la vagon, nu ne încredeam că mergem acasă. Santinele s-au împrietenit şi ele cu noi. I-am întrebat pe unde mergem în România. Ei ne-au spus că mergem cu trenul prin Polonia. De ce? Numai ei ştiau acest secret. Bucătăria era pe tren, aşa că după cale de mers vreo cinci ore a oprit într-o gară prin Ucraina şi am servit masa. Dimpreună cu ruşii care ne păzeau ne-au dat voie să

mergem la apă să bem. Dar ne-au spus să nu rămânem de tren că ne duc înapoi în Rusia. Am mers şi eu la apă, dar cu grijă să nu plece trenul. Dar trenul a dat semnalul de plecare un sfert de oră, după care timp toţi prizonierii s-au urcat în vagoane şi am plecat lăsând gara în urmă. S-a făcut noapte, am închis uşile la vagon şi ne-am lăsat pe paturi. Acuma eram toţi veseli, spuneam poveşti şi glume. În vagon cu mine a fost şi un prizonier cu acordeon de prin Bacău. În mersul trenului a cântat mai multe cântece care mi-au intrat în suflet şi le ţin minte şi astăzi. Îl ţin minte şi pe lăutar. Îl chema Gheorghiţă Ion. Trenul mergea şi Ion cânta:

Păsărică păsărea
N-ai văzut nevasta mea?
Am văzut-o la fântână,
Cu doi copilaşi de mână.
Scotea apă şi plângea.
Copilaşii o-ntreba:
De ce plângi măicuţa mea?
Cum n-oi plânge, dragii mei,
Că tăticu-i la război,
Nu ştiu când vine-napoi...

Mai cântau şi alţii şi aşa s-a strecurat trenul prin întuneric, s-a făcut ziuă, am deschis uşile la vagon şi acum apăreau în faţa ochilor meleaguri tot frumoase, şi mai cunoscute. Trenul mai

oprea prin gări. Vedeam lume liberă, oameni veseli care vorbeau de noi.

Dragii mei, sunt multe de spus din amintirea acestor clipe fericite, dar gândul meu acum colindă tot mai mult în patria scumpă, România, în sătucul unde m-am născut şi primii ani i-am petrecut. Am văzut şi Polonia, ţară prin care au trecut drapelul românesc şi sovietic în fruntea trenului care ducea cu el pe aceia care se reîntorceau în patrie după 7, 9 şi 10 ani. Era acum toamnă, pe la sfârşitul lui octombrie, 1950. Trecând prin multe sate poloneze, a oprit trenul într-o gară unde am stat o jumătate de zi... Ne-am dat jos din tren, am băut apă şi ni s-a dat mâncare. Oamenii polonezi ne-au salutat cu mult respect. În fine, de aici am plecat făcând semn de bun rămas oamenilor poloni. Apoi am ajuns la Cernăuţi. De aici ştiu că am ajuns la Sighet în România.

Să vezi fericire. Ruşii ne-au dat în primire la români. Dar cum au procedat? Ne-au dat jos din tren, ne-au numărat şi în lagăr ne-au băgat. Lagărul era făcut pe malul Tisei. Ne-au luat românii în primire, dar a durat trei zile. În aceste trei zile ne-au dat mâncare tot ruşii. Dragul meu cititor, să vezi că ţiganul se îneacă la mal. Adică noi acum eram în România, dar de lagăr tot nu

am scăpat. După ce ne-au trecut prin sită şi prin ciur, santinelele ruse au plecat, ne-au lăsat în lagăr păziţi de Securitatea română. Acum, dragul meu amic, nu ştiu ce să zic. Să mai scriu sau să arunc stiloul din mână? Dar tot voi scrie, măcar de bucurie că sunt în scumpa Românie şi că în jurul meu aud vorbindu-se româneşte. Dar ce folos, că tot nu ştiam nimic, adică ce vor face românii cu noi. Şi până la urmă tot au făcut ceva. Căci după cinci zile de stat în lagărul din Sighet, am primit ordin să fim gata că plecăm la tren. Şi în acest timp a venit un pluton de miliţie. A oprit în faţa lagărului. Eu nu ştiam ce armată a venit, căci nu văzusem miliţie până în acel moment. Comandantul plutonului de miliţie era căpitan. I-a lăsat pe miliţieni la poartă, iar dânsul a venit înăuntru. A dat ordin să mergem la adunare în sala de mese. Acolo a luat cuvântul tovarăşul căpitan de miliţie. Cuvântarea lui o pot scrie aici, că merită.

– Dragi tovarăşi şi fraţi români! Eu vă spun bine aţi venit în România! De azi înainte veţi fi buni cetăţeni ai scumpei noastre patrii unde se construieşte socialismul. Depinde de autobiografia dumneavoastră dacă veţi merge acasă mai târziu sau mai devreme. Noi avem ordin să mergem cu voi la Bucureşti unde veţi fi cercetaţi de organele de Securitate fiecare în parte.

În felul ăsta vom cunoaşte îndeaproape pe fiecare prizonier venit din URSS. Aceasta va dura maxim o lună, după care veţi primi foaie de drum pentru mers acasă la copiii dumneavoastră, soţiile, părinţii, fraţii şi surorile. Trebuie să ştiţi că România este condusă de Partidul Muncitoresc Român în frunte cu tovarăşul doctor Petru Groza, care cheamă pe toţii fiii patriei la înflorirea scumpei noastre Românii.

Multe mai poate vedea ochiul omului, după cum am văzut şi eu. Tovarăşul căpitan a dat ordin să ni se dea hrană rece şi să fim conduşi de miliţie la tren. În cel mai scurt timp ne-au dat şi mâncare la noi. Câte opt bucăţi de zahăr şi jumătate de pâine la fiecare. Ce-i drept, pot spune că nu mi-e ruşine... Am fost încolonaţi pe direcţia gara Sighet. Gardienii nu aveau voie să vorbească cu noi. Ici-colo câte un câine lup alerga şi mai bătea cîteodată, ham ham. Am trecut pe lângă biserica din sat. Avea în faţă clopotniţa unde se trăgea clopotul, dang, dang. Pesemne că era vreo sărbătoare sau duminică, pentru că eu acuma nu mai ştiam nici zilele. Am văzut lume liberă prin uliţi şi cărări. Erau pe stradă şi tineri. Mergeau la braţ şi vorbeau de dragoste. Numai eu eram acolo fără pic de noroc. Nu-i vorbă că dacă am trecut prin toate şi după multe primăveri am ajuns de-am sărutat pământul românesc am fost om

cu noroc. Doar un lucru m-a jignit foarte mult, căci ajungând la tren ne-au băgat în vagoane încuind uşile. Escortă la fiecare vagon. Trenul a plecat fără să ştie că noi stăteam jos la duşumea. Mi-a spus un prieten cu care mergeam de mână în coloană:

– Măi Vasile, acolo unde-i biserica e o închisoare. O ştiu dinainte de război.

Aşa că mai vorbind, mai uitându-mă la ostaşul care-şi făcea misiunea faţă de patrie cu mâna pe trăgaci, am ajuns la locul dorit. Adică la penitenciar, ca să spun drept, că nu mi-e ruşine. Căci s-au deschis două porţi mari şi am intrat înăuntru fiind număraţi ca banii. Dar pentru a putea intra în interiorul acelei închisori trebuiau să se deschidă încă două porţi mari care aveau un lacăt solid. Zid de patru metri, boltă la intrare. În faţa acestui zid s-a oprit coloana. A venit miliţianul de serviciu, a luat lacătul şi ne-a dat prioritatea şi marele prestigiu de intrare. Aici ochii omului iar văd multe. Dar nu le voi scrie pe toate, fiindcă nu e cazul. Dar ţi-e mai mare necazul. În ograda închisorii era un deal de saltele. Ne-a poftit lucrătorul de miliţie să ne luăm fiecare salteaua în spate şi să ne ocupăm singuri paturi în dormitoare. Am luat şi eu o saltea şi am intrat în dormitor. Ce să fac? Am păţit-o. Aşa-i viaţa de prizonier... Ia-ţi Vasile pat de fier!

În fine... Dragii mei, s-a liniştit totul. Ştia fiecare deţinut unde va dormi peste noapte. Acum zidurile închisorii erau nante. Nu mai vedeam nimic decât biserica cu turnul ei frumos şi crucea de fier ce stătea sus. Aveam doi prieteni din Ruseni, comuna Borleşti. Acolo toţi mi-erau prieteni, dar aceştia doi erau din comună de la mine. Îi chema Popescu Gheorghe şi Jipa Ion. Aveam paturi aproape şi mai vorbeam şi discutam multe. Am întrebat pe domnul Popescu ce rost are biserica în mijlocul închisorii...

Nu mai ştiu pe unde am trecut cu trenul, căci printre gratiile vagonului nu vedeam nimic. Cum am dormit în acel vagon nu mai spun, căci oricine pricepe cum poţi dormi fără pat şi cu mii de gânduri în cap. Gheorghiţă, lăutarul, ţinea acordeonul închis. Nu mai cânta, nu mai glumea. Eram cu toţii trişti. Ne făceam fel de fel de idei. Ba că se construieşte în România canalul Dunăre-Marea Neagră şi pe noi ne duc acolo, ba că ne duc la închisoare. Nimic nu ştiam. Dar trenul mergea mereu. Ştia unde ne duce. Numai un lucru nu ştia, că din hrana rece mai aveam patru bucăţi de zahăr şi patru felii de pâine. Ştiam noi să facem economie. Ne-au învăţat tovarăşii sovietici. Aveam acum două zile de mers cu trenul, aşa că a treia zi dimineaţa am văzut că suntem în Re-

gimentul Ploieşti. Locomotiva s-a desprins de vagoanele noastre şi a trecut fumegând pe altă linie. Santinela a venit descuind uşa şi serios ne-a ordonat să coborâm. Am coborât, dar nea spus să ne prindem de mână câte cinci. De la vagon se făcea o stradă cu plopi ornamentali în ambele părţi. După cum ne-a spus santinela, care cum ieşeam din vagon ne prindeam câte cinci de mână şi ne încolonam pe şosea, care nu ştiam unde ducea. Şi nici nu puteam în acele momente să judec unde ne ducea văzând un fenomen nemaivăzut de ochii mei. Pe o parte şi alta a soselei, printre plopi bătuţi de vânt, erau mitraliere şi la fiecare mitralieră un ostaş cu mâna pe trăgaci. Noi am trecut şi aşa fiind mulţumiţi că aerul este românesc şi îl puteam respira în voie.

Acum ştiam ce ne aşteaptă, căci nu departe de noi se vedea o biserică închisă, cu ziduri nante, cu terasă pe deasupra.

Fundaţia Academia Civică

Bucureşti,
CP 22-216
Tel./fax +40 21 3125854, tel. +40 21 3129852
e-mail *acivica@memorialsighet.ro*
www.memorialsighet.ro

Comenzi de carte:
Tel. +40 21 3125854, +40 21 3129852
sau
www.memorialsighet.ro

Tiparul executat la *S.C. LUMINA TIPO s.r.l.*
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**
www.luminatipo.com

Cazul românilor prizonieri de război capturați după 24 august 1944 este și mai grav. De fapt, deși atunci ostilitățile încetaseră pe frontul româno-sovietic, la 24 august 1944, nu mai puțin de 6000 de ofițeri, 6000 de subofițeri și mai mult de 150.000 de soldați au fost reținuți, internați în lagăre și trimiși peste Prut de către Înaltul Comandament Sovietic. Nu s-a mai auzit niciodată nimic despre ei.

În ciuda promisiunilor făcute de plenipotențiarii sovietici la Conferința pentru armistițiu care s-a ținut la Moscova, în ci insistentelor și repetatelor intervenții ale Guvernului Romă ale autorităților militare pentru eliberarea mai sus-aminti prizonieri de război, luați în mod ilegal și al căror loc pot este pe câmpul de luptă de partea camarazilor lor de a români și sovietici, acești prizonieri sunt încă deținuți de c URSS. Comisia aliată de control nici nu a explicat, nici nu a justificat rațiunea unor asemenea măsuri.

Fragment din Memoriul alăturat Scrisorii
trimise de Regele Mihai I
Președintelui SUA Franklin D. Roosevelt
(24 ianuarie 1945).
Reproducere din cartea lui Mircea Ciobanu,
Convorbiri cu Mihai I al României

ISBN 978-973-8214-71-2

